

Titániától Szilviáig: hősök és hősnők a szabadtéri színpadon

A Csodálatkirálynő és szövartarása

■ *Csak Szekszárdi! Szekszárdi, óvamine!* – jutott eszembe idén, a Budapesti Operettszínház első bajai előadásán kapcsán a régi történet. E szerint *Arany Jánost* biztatta ily módon Sárvári professzor arra, hogy minél többet foglalkozzék William mester műveivel. Az ügykezesből később jelentős műfordítások is születtek, és bár ma már nem tartják korszerűnek a 19. századi nyelvezetet, ettől még tény, hogy a magyar olvasó közönség számára első ízben Vörösmarty, Petőfi Sándor és Arany János fordított Shakespeare-t. A *Szentivánéji álom* első magyar fordítása épp ez utóbbi nevéhez fűződik (ezt frissítette 1995-ben *Nórády Ádám*), mégsem emiatt idéztam Sárvári professzort, inkább kérés-ként KERO mester felé, hogy a jövőben minél több Shakespeare-adaptációt tűzzön műsorra. Mert mit is kaptuk mi itt, Baján, augusztus 21-22-én, a Szentiháromság téri színpadon? Valami eredetit, valami sajátos, operettszínházas produkciót. Olyat, amit előzőleg nem láthattunk máshol, másnál, hiszen

a Szentivánéji álom című world musical zenéjét *Szokcsi Lakatos Béla* kimonodtatta az operettszínház megrendelésére komponálta, dalszövegéit pedig az a *Müller Péter Szidmi* írta, aki egyébként a színház több produkciójának magyarításáért is felelt. A legtöbb musical ugyanis már ismerős lehet nemzetközi színpadokról, a Szentivánéji álom azonban annyira szűz szízeléig saját munka, hogy még a krasznakerek jó részét is az operettszínház színdarabja formálta. Ennek persze épp annyi hátránya lehet, mint amennyi előnye, hiszen egy Budapesti Operettszínház méretű teátrumban már szinte kínálja magát a tésztát a szereposztásra. Títánia ki is lehetne más, mint az évek óta legfőbb szerepekben csillogó *Janusz Kata*, Oberonja pedig jelen esetben *Szabó P. Sándor*? Igaz, ha Oberon feltüntetlent elkeverte volna a jelmezét, és az Elisabetából ismert Halál közepéit kapja magára, akkor se kellett volna túl nagy feltűnést, mert a két figura meglehetősen hasonlóságot mutatott, utalva arra, hogy azért

mégsincs új a nap alatt, KERO rendezését pedig bárhol felismerhetjük, főként, hogy az utóbbi években többet is láthattunk belőlük. Az összehasonlítás azért, ha nem is túl szerencsés, mégis önmagát adja, és alig is tudnánk eltekinteni tőle.

Egyetlen hatalmas nászfézsza: így jellemzi a darabot maga az operettszínház ajánlóiban, bár ez talán enyhe túlzás, hiszen a valóban bológ végképpel a szereplőknek át kell jutniuk jó néhány szövetyeren, mind a valóságosnak mutatott, mind a szellemvilágban, e kettő pedig nyilván szépen összekeveredik. Az alkotók a darab eredeti athéni környezetét helyett a cselekmény földi szálát a magyar cigány kultúrába helyezték át, és ezzel rögtön jó szolgálatot is tettek a zenei rendezésnek, hiszen – igazodva a world musical szabályához – így több műfajt is bele tudtak keverni a zenei kínálatba. Theesus (*Németh Attila*) és a Rendőrfőnök (*Petriánsz Horváth*) leginkább egy szigorú hagyományok szerint élő közönség vezetőinek, hargadóinak tűnnek;

E SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

- *Heller János harangjai* (Festetics György Szabó Lászlóval együtt E. ábra)
- *Egy újabb bajai példány, Meskó Zoltán pályája* (Lőrinczy Zoltán írta)
- *Értékelés az osztályközletéről* (Mészáros György Mészáros György által szerkesztve)
- *Lassan! Mégis Tímea verséről*
- *„Ezért hazudtál nekem!”* (Fajta J. József írta) (Lassan! Mégis Tímea költéséről)
- *„Nem vordolodsz, hanem rockolodsz?”* (Mayer-Nemes István) (Gyurcsányos Anikóval)
- *Géniuszok és parfümgyártók közötti különbség* (Fáhr Károly írt)
- *Szék és borsó* (Kálmán Tivadar visszatekintés)
- *Egy újabb kis illár* (Mayer-Nemes István) (Kovács Csilla regényéről)
- *A „Jelzőnyelv-egység” bevezetése a parafestégyártásban* (Péter Ágnes írta)
- *Értékelés, azért, köztudomású: 4. Nézet életrajzi* (Kovács T. Sándor emlékére)
- *Világosító felismerés a díszteremben* (Németi László írta)

megjelenésüket általában oszárásra, operettre emlékeztető, cigányzenei elemekkel átszőtt muzsika kísér, félként a nagy mulatók jelenetében, amikor még úgy tűnik, a két család sikeresen egyesíthető erőit a fiatalok, Hermia (*Vágó Zsuzsi*) és Demetrius (*Bálint Ádám*) összehozatala által. A számításba azonban hiába csúszik, mivel kiderül, hogy Hermia a ninostelen csavargó Lysanderet (*Szerényi László*) szereti, míg barátja, Heléna (*Peller Anna*) szívesen verné, ha az őt előzőleg elcsábító Demetrius felségül kérné. Böven bonyolódhat tehát a szálak, s ha ez még nem lenne elég, akkor párhuzamosan követhetjük a szellemvilág eseményeit is, ahol a szellemkirály és a tündérekárvány vívja a maga szerelmi és hatalmi harcát. Oberon azonban, től az, hogy beveti hűbéres szolgáit, Puckot, akit megbízik a hűvös virág beszerzésével, mellesleg a saját szerelmi négyyszögükbe belekeveredő fiatalokat is megsejtelni, és a maga módján megpróbálja megoldani helyzetüket. Mindez meglehetősen tempóban zajlik a színpadon, ezért elképzelhető, hogy ha valaki előzőleg nem ismerte a Shakespeare-dramát, az közben valahol elveszti a fonalat, és egy idő után már csak hagyja, hogy sodorják az események áramnyakodásokon, veszekedéseken, drámákon és komikus helyzeteken át: mindegyikből van bőven. Ott van rögtön Titánia, akit Puck (*Kerényi Miklós Máté*) olyan sikeresen megbűvöl a virággal, hogy azonnal ráhívja válik a számszerű Zubolyos (*Szabó Dávid*), vagy Demetrius, aki szintén a virág hatására végül is Helénát választja, csak egy apró bak következtében már ezen a fronton is meg kell küzdenie Lysanderrel. Oberon pedig egyre dühösebben és kétségbeesettebben követi nyomon a nagy kavargást, akár azt is mondhatnánk: szellemkirály létré ő a legemberibb szereplő, hiszen egytől-egy a szenvedőkkel, mélyen megéli saját fájdalmát is, és próbálkozik a nagy rendezővel, amit elrontott. Kinjait egyébként igen jó megírta dalokban passzolja el, hamar rokonszenvesen válik a nézők számára, ducette Lysanderrel pedig a darab egyik legérdekesebb kettőse.

Annak ellenére, hogy a darab jó eltalált, szerethető figurákkal dolgozik, néhány dramaturgiai csavar eléggé elnagyoltnak élemethetőnek tűnik. A négy fiatal szerelme összehívása kavarodását meglehetősen nehéz követni, ami pedig Titániát illeti: amilyen ékelen baragra gerjed, amikor kijózanodva rájön, mi is történt vele, olyan hirtelen le is higad. Bár eleinte a teljes Póld elpusztítását tűzi ki célul (*„Zivatar, szélvihar, leverték...!”*), Oberonnak vala, ha kemény zsebcsaták árán is, de még ugyanabban a dalban sikerül lecsalaptatnia barátját (holott, ha belegondolunk, fájdalma teljesen érthető, hiszen csúnya játék

áldozatként vált szellem-szemétté). Oberon magyarkodása ráadásul olyan sikeres és meggyőző, hogy a két szerelmes tündérszellem egykettőre az emberi világban találja magát, egészen közönséges, polgári házasságban.

Kedves mozzanata a darabnak a „színház a színházban” rész, azaz a mesterelemek esküvői színdarabjának előadása. A premier előtt a Vackort alakító *Földes Tamás* azt nyilatkozta: a legtlább színesnek álma, hogy bekerülhesen ebbe a mesterelembe csapatba, mivel itt tevék igazán a darab humora. Azt pedig már a közönségtalálkozón árulta el, hogy a Vackor-rendező figuráit megformálókat sokat merített a legkézenfekvőbb és hozzá legközelebb álló rendező, *Kerényi Miklós Gábor* KERO módosrereiből. Ennek tudatában is jókat órállhatunk azon, ahogyan a botcsinálta színészcsapat próbáhegyek közepette előadta *Primas* és *Thábe* szomorú történetét. Bár sok figyelemre méltó alakítást láthatunk (Szabó P. Szilveszter kelőben drámai, Janza Kata a szokottal is nagyszívesen, Vágó Zsuzsi ártatlanul kiszolgáltatott, Peller Anna kedvesen csető-botó), *Kerényi Miklós Máté* Pucija nékül valószínűleg sokkal kevésbé lett volna hatásos az előadás. Az ő produkcióját leginkább némán csodálni lehet, és álméllődni azon, hogy bírja szusszal azt a hitelen mennyiségű táncot és mozgást, hiszen gyakorlatilag egy pillanatra sem áll le. És időn ismét ki kell emelnünk (dicséret céljából) a helyi, lelkesen résztaláló fiatalokat, akik elég sok energiát öleek abba, hogy a Budapesti Operettszínház túsárlatához méltó módon egészítik ki a produkciót.

Egészében véve a Szerevénájú álom nézői nem unakodhatnak egy percet sem, sőt, akkor jártak a legjobban, ha igyekeztek egyszerre többfelé figyelni, nehogy elszalaszarjanak egy-egy verbális vagy képi poént, gondoljunk csak a fejjélek a kezükben táncoló esonvázára vagy a villogó szemű babahegyeket, amelyeket Puck és cimborái löbölnek. Mindennek kelőben komor hangulatot kölcsönöz a sejtelmes sötéte burkolódó díszlet, amely az operettszínház előadásainak szinte már védjegyévé vált. *A Csárdáskirálynő* esetében sem történt ez másként: a hatalmas sötétől kettőféj sa igencsak megalapozta a klasszikus operett világháborús hangulatát, bár az előadásban szerencsére nem ez dominált. Idén egyébként újdonságnak számított, hogy a fővárosi teátrum nem egy darabot mutatott be háromszor, hanem kettőt kétszer. Másodiknak ráadásul a minden operett őszájának számító Csárdáskirálynőt hozta el, *Kálmán Inre* éppen száz éve keleztezt sikerárlabját, amelyely nem lehetett nagyot tévedni: garasótt tevékát hozott. *Moldova Györgyöl* ered a

megállapítás, miszerint az operett a legerköcsösebb műfaj a világon. *„Ne vezessen félre a sok mulatóban lejátszóó jelenet, a káviként táncoló magába dobóó lábat, az operett emek ellenére az egyetlen drámai műfaj, ahol az érkelő világrénd értetlen marad. A Jónak székségvázlóna győznie kell, a Rozse ényeri méltó bántéteét – ráadásul azt is méltányosan ényhíve, hogy a csetővőket is be lehetett hívni a gínálé utómno-ba –, a Szerelen pedig diadalmaszkodik. Egy operett nem fejeződik be úgy, mint a Henchel fiváros című naturalista német dráma, ahol a félős így sóhajt fel: – Nem értem már ezt a világot! – Mi van ezen olyan, amit nem lehet érteni?! – kérdezi az operett, és a primadonna hóféhr ruhájában lejön a lépcsőn.”* Azért időtelik ilyen hosszasan ezt a passzust, nem remélök összefoglalja az operett műfaji sajátosságait, sőt, mintha magáról a Csárdáskirálynőről szólna. Hiszen a jelenetek egy részén valóban egy mulatóban, a legerdés pesti orfeumban játszódik, ahol a bölgyek magába dobóó lábakat, (sőt, még a Bóni gróft alakító *Kerényi Miklós Máté* is felemelik). A bajaik pedig végre igazi operett-boevíván szerepben látható kedvenceink, *Dobai Attilá*, aki Edvánt alakítva behírozonyította, hogy sokat fejlődött az újévi koncert óta eltelt időszakban: éneklésűsa immár megkeleli a műfaj követelményeinek. Vereski Szilvia, a szonettel szerepében *Pischi Móntól* ismerhethe a közönség, és bár kelő drémaszággal szenvedett, valamint kiválóan kiviradgít mulatót a színpadon, ahogyan az csak, ezáltal is igaznak látszott az operette vonatkozó szabály: a táncos komikus és a szubrett vízi a vállán az előadást. A kettős szereposztásban *Kerényi Miklós Máté* és *Danca Annamari*, valamint *Szabó Dávid* és *Szendy Szilvi* boldogozza és cigánykerekezi végül a felvonások (igaz, a szubrett, azaz *Stázi* csak a másodikban jelenik meg). Mellettük a humor (bár annak inkább a feketé viláozta) kiadhatatlan forrása *Schulcis Arnold* (*Barkóci Sándor*), akibe többször is belefőljük a szót, így a néző számára nem derül ki, pontosan mi is történt *Iszouóó*, de nagyot alakít kettős szerepében (*Miska* / *Alfonz*) *Paragó Andrá* is. Bár a történet (főként annak végkéjfelte) eléggé kiszámítható, azért a nézők még szívesen végigzigulják a félreértéseket, félreértelmezéseket és félremagyarázásokat; szárolunk, hogy egymásra találjanak a szerelmesek (mind a négy), és persze dídolgalgás az operett legnépszerűbb slágereit a *Jaffi*, cízóóó kezdte a *Té rongyas éleig*. Persze, a dídolgalgás azért annyira nem egyértelmű, hiszen az újabb változatban a dalszóvegek kb. 90 százalékát átírólgóóó (*Kállat István* és *Kerényi Miklós*

Gábor munkája), és ez a közönség egy része számára igenis zavaróan bizonyult. Bár az ifjabb generáció – és belőlük is bőven akad a nézőtérre – számára mindegy, hogy Szilvia belépője „Héj-hó!” vagy „Héj-ja!” felkiáltással kezdődik, vagy „A lányok anyaiak, a férfiakat csak komlósáznak”, vagy „a szerelemből nem csinálnak drámát”, de akik a klasszikus szövegeken nőttek fel, azok leginkább csak kapkodták a fejüket. Még a híres *Hajmási Péter-Hajmási Pál* is új szöveget kapott, igaz, *Kállay Borinak* ez is épp olyan jól állt, ráadásul a KERO-rendezésében ebben a csárdásban tetőzik igazán a darab drámaisága: egyszerre van jelen benne szerelem és csatafér, halál és sebesülés, pusztulás és sirva vigadás, nevetés és zokogás. Persze, az átköltés sem újkéltű, elővashattuk erről többek között *Hermann Zoltán* tejedelmes tanulmányát a *Színház* című folyóirat 2011. márciusi lapszámában, ahol nem kevesebbet állít, mint hogy az új változatok megölik a darab humorát. Ez azért némileg túlzásnak minősíthető, hiszen számos komikus elem, poén és figura igen hatásos, legfeljebb a fültünk szokja meg nehezebben, hiszen nekünk meg „a barométer esőre állt”, és „a mezenyország is fűd” volt „Boccsinat, asszonyom!” – mondhatná erre Edvin, de már ez a sláger sem így hangzik. Mindezek azonban részletkérdések, hiszen a Csárdáskirálynő már a magyar kultúrkinés része, bejárta a világot, mindenhol sikert aratva. A száz év alatt több módosítást is megélt már, vegyük tehát úgy, hogy ez a mostani a miénk volt. Legalábbis a bajai közönség nagy részét meghódított.

„A harangtorony magasában / Majd mirőlünk tamaskodik...”

ta augusztus 28-án és 29-én, és megágyazott annak, hogy jövő nyáron ismét két operett-színházas produkciót nézzünk meg a Szent-háromság téren.

Sándor Boglárka

Fotó: Tiborjé Tamás

Szerelmi vívódás a Szentiványi dióiban

Heller János harangöntő mester élete és munkássága 2. rész

■ Heller János harangjai

Heller János – harangöntő családtagjaihoz hasonlóan – kistáji jelentőségű harangöntőnek számítot. A vidéki kisvárosból nem tudta úgy uralkodni alá vonni a piscolt, ahogy az budai és pesti kortársának sikerült. Leginkább a környékbeli, bicskai egyházközségek megrendelésére készített harangokat előre meghatározott hangon, szék mézástig. Az öntődében a megrendelő felek hárommázsás súlyig minden nagyságban kedvükre válogathattak kész harangok közül.

Alkotásai eleinte *füles koronával* készültek, egyenes vonalú *fajáron*mal és fülhoidas kovácsoltvas nyelvrrel voltak felszerelve, ennek következtében *füllitűs rendszerben* szóltak meg. (*Füles korona*: ősi felülgészítési módszer, amely során a harang a tetején kialakított füllekkel kapcsolódik az öt megtartó járomhoz. *Fajáron*: az ősidőktől kezdve fából készült szerkezet a harangszékhez kapcsolva megtartja a harangot, és a két végére szerelt csapágy segítségével teszi megszólalathatóvá az öntvényt. *Füllitűs harangozási rendszer*: az egyenes vonalú járom következtében a fordulás tengelye a harang fölött, a járom vonalában van, ezáltal a szabadon lengő nyelv akkor csapódik fel a pálist legfelső pozíciójáig, amikor az elérte a legnagyobb lengésszögét. Ez a módszer teltebb, zengőbb hangot ad. – T. Sz.)

Harangjain az emberfejes díszítés nélküli füles koronák kidolgozása nagyban hasonlít a bátyja által készítettékre. A harangok fonban mért súlyát jellemzően belevéste a vállukba, ami utólag nagy segítséget jelent a pontos súlyadát kiderítéséhez (1 font=0,56006 kg). Mindegyik harangján a felső pártázatot jelemtette meg a nevét a következő felíattal: „HELLER JÁNOS ÖNTÖTTE BAJÁN”. Itt a legfőbbiszre növény- és szőlőindás díszítést alkalmazott, az alsó pártázatot mintázot nélkül hagyta.

A *törzses korona* és a megtört vonalú járom megjelenésével díszségi okokból ő is átért erre az új módszerre. Az *alulitűs rendszerű* járom a kor nagy vívmányának számítot, különösen a könnyebb megszólalhatóság miatt. Valószínűleg a mester nem tudott volna megfelelően érvényesülni a piacon, ha nem készit *újmodorú* harangokat. (*Törzses korona*: a füles koronát felváltó XIX. század végi kiképzés előnye, hogy a harang foghatóvá válik a járomon, ezzel megvédi az öntvényt az egy fonban való túlzott kopástól és a korai repedéstől. *Alulitűs harangozási rendszer*: a megtört vonalú járom következtében a fordulás tengelye a harangpalást vonalában van, így a sokkal kisebb lengésszög miatt a nyelv tehetőselettel visszacsik a pálist legalsó pozíciójába, amely így koraósabb hangot ad. *Újmodorú harangok*: a XIX. század második felében az egyenes vonalú jármot kiszorította a megtört vonalú vajjárom, amely könnyebb

megszólalhatóságot kölcsönzött az alulitűsben működő harangnak – T. Sz.)

Heller János – bár elvéve tetteit harangokat az ország távolabbi pontjaira is – egyedüli harangöntőként nagy hírnévre örvendhetett a környéken, ugyanis tanoncokat is fogadot. A kiskunhalasi szőlőestől *Bóczy Sándor* szakmai gyakorlatának első felét a bajai harangöntőnél töltötte. Ekkor még nem tudhatta, hogy 1894-től ő lesz Heller mester utódja a városban.

Heller János csapján a harangöntésből aligha tudott volna megélni, ezért az 1876-ból származó számlájának előlajpa szerint kilőntőből, vasból és rézből készült mezőgazdasági, illetve háztartási eszközök gyártásával, javításával foglalkozot. Készített pl. fűszekendőt, darálót, kukoricamorzsolót, gyertyatartót, mozsart, kutat, csapot, ill. pálinka- és sörfűszere alkalmas berendezést.

Heller János néhány alkotása

A világhírnévre rekvirálások és a harangpedések miatt sajnos igen kevés Heller-harang szől ma is tonyánkban.

Kutatásom során sikerült felkeresnem ezek többségét, adataikat összesitettem. Az adat-sorból megállapítható, hogy a kezdeti éveknél nagyon kevés öntvény állit emléket. Legtöbb harangja a legkiforratottab korszakából, az 1850-es, '60-as évek fordulójáról maradt ránk. Most ezek közül ismertetek néhányat.

1. *Kalocsa, Szent István király (szentia)-templom*

Az 1860-ban felszentelt neogótikus stílusú templom 55 méter magas tornyában lakó harangok különsképpen kapcsolódnak Bajához. Mind a négy városunkban készült, közülük a két nagyobb Heller János, a két kisebb Bodits Sándor műhelyében.

Szent Mátyás apostol-nagyharang:

A kb. 500 kg súlyú, 95,3 cm alós átmérőjű, 1856-ban készített harang a mester megmaradt alkotásai közül a legnagyobb. Felirata szerint a bajai hívek áldozatkészségéből Bartók Mátyás egykori bajai plébános, később kalocsai kanonok ajándékozta a templomnak. A harangöntő megnevező felirat a felső pártázaton:

**HELLER JÁNOS ÖNTÖTTE
BAJÁN 1856. ÉVBEN.**

A harang felirata:

**AZ ISTEN DICSSÓÍTÉSÉRE SZ.
MÁTYÁS APOST.**

**VÉDSZENT TISZTELETÉRE A BAJAI
ROM. CATH. HÍVEK AJTATOSSÁGA
ÉBRESZTÉSÉRE EMLÉKŰL
ÖNTETTE BARTÓK MÁTYÁS
EGYKORI VÁROSI PRÉPOST
PLÉBÁNOS MOST KALOCSAI
FŐKÁPTALANI KANONOK.**

Az egybként Jézus Szíve-búcsújáráhelyként nyilvánított templom nagyharangját 1930-ban, a két kisebb öntésekor Bodits Sándor felújította. Ennek állít emléket a harang másik oldalára vésett írás:

**JÉZUS SZENTS. SZÍVÉNEK
TISZTELETÉRE**

**A SZT. SZÍV TISZTELOINEK
ADOMÁNYAIBÓL**

**ÉS A KALOCSAI KONGRÉGÁCIÓK
GYŰJTÉSÉBŐL
1930. BAN VÉTESETT.**

A bajai szentistváni Szent István király plébániatemplom

A harang feliratait három dombormű is szegélyezi:

1. Pieta (a Szűzanya ölében a halott Jézus)
2. Keresztelő Szent János
3. pálmágot, a vértanúság szimbólumát tartó szent

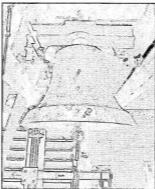
A fából készült harangszék legalsó szintjén elhelyezkedő harang eredetileg egyes vonalú fájáron nyugodott, félhóldas kovacsoltvas nyelvvel volt felszerelve, és felülrönsen szólt meg. Az 1930-as felújítás keretében filles koronáját tölcsérszerű cserélték, és új járommal is ellátták. A gépesítéskor a harangot erősen megtört idomacél járomra szerelték át, és nyelvének félhóldas részét levágták. Jelenleg nyelvlejtés nélkül, motoros meghajtással szól. A harang díszítése a felső pártázaton helyezkedik el, ahol a harangöntő megnevező felirat felett növénymotívumok, alatta helyenként keretbe foglalt növénylevelek, lejjebb virágokkal és levelekkel megtündelt koszorúk láthatók.

2. Kalocsa, Szent József - zárdatemplom

Az 1857 és 1860 között épült, egykoron a Misszionáriusok Nevezett Kalocsai Szegény Iskola növendékei által használt szerény megjelenésű templomnak eredetileg négy harangja is volt, melyek közül méra csupán kettő maradt meg. A tornyban egy vasjáróm és egy harangnyelv, a harangszékben pedig két íves hely is emlékeztet minket a háború bronzidényére.

Szent István király-nagyharang:

A 312,5 kg (558 font) súlyú, 84,4 cm alós átmérőjű és 1860-ban öntött harang különlegessége, hogy Heller János alkotásai közül ez a legnagyobb, amelynek megmaradt az eredeti díszítése és tartozéka. Felirata szerint Kunszt József kalocsai érsek megbízásából készült el. Heller Jánosnak jó összeköttetése lehetett az érsekséggel, ugyanis több harangot is készített a főpásztor megrendelésére. A harangöntő megnevező felirat a felső pártázaton:

A Szentháromság középharang

**HELLER JÁNOS ÖNTÖTTE
BAJÁN 1860.**

Szent István király felajánlja a koronát Szász Máriának dombornú, a kép két felső sarkánál egy-egy puttó alakja látható

A harang latin nyelvű felirata:

**HONORIBUS SANCTI STEPHANI
PROTO REGIS ET APOSTOLI
HUNGARORUM.**

**JOSEPHUS ARCHIEPISCOPUS
COLOCENSIS ET BACSIENSIS ANNO
MDCCCLX**

A felirat magyar fordítása: Szent Istvának, a magyarok első királyának és apostolának tisztelére, József kalocsai és bási érsek az 1860. évben. A fából készült harangszék legalsó szintjén elhelyezkedő nagyharang egyes vonalú fájáron függ gyűs koronájánál fogva, és félhóldas harangnyelvvél van ellátva. A munapság ritkaságiszámba menő felított harangozási rendszerben hozható működésbe. Jelenleg használaton kívül van, nem gépesítették.

A harang díszítése a felső pártázaton helyezkedik el, ahol a harangöntő megnevező felirat felett szőlőfürtökkel tarkított szőlőföldiek, alatta barokkos mintázatú fatörzsek láthatók.

3. Bajazsentistváni, Szent István király-plébániatemplom

Az 1930 óta közigazgatásilag Bajához tartozó Bajazsentistváni plébániatemplomának tornyában sokáig csupán két harang lakott. A hívek vágya, mely szerint kettőnél több harang hirdesse Isten dicsőségét templomuk tornyából, 2013-ban teljesült.

Szentháromság középharang:

A 234,1 kg (418 font) súlyú, 75,7 cm alós átmérőjű, 1861-ben öntött harang eredetileg a Bajához közeli természetudvarú plébániatemplom tornyában függött 150 éven keresztül. Azonban a többi 3 harang hangjától eltérő, diszsonans hangja miatt 2013 nyarán eladták a bajazsentistváni egyházközségnek, és helyébe az összhangozó illő új harangot öntették a passnai Rudolf Perner harangöntővel. Érdekes módon Heller János alkotásai közül ez az egyetlen, amely megalkotásának helyén, Baján szól. Bajazsentistváni régi-új harangja nemcsak zeneileg illik másik két társához, hanem megelégedésünkre palástján a templom főoltárképének jelenete is meg van őrtökítve. A harangöntő megnevező felirat a felső pártázaton:

**HELLER JÁNOS ÖNTÖTTE
BAJÁN 1861.**

A harang latin nyelvű felirata:

**IN HON. S. TRINITATIS
PIA LIBERALITAS PATRONI
REF. C. BAJAE 1861.**

A felirat magyar fordítása: A Szentháromság tisztelére ajándékozta a bajai egyházközség védelmezőjének egyes adományából 1861.

A harang feliratát szegélyező domborművek:

1. Szent István király felajánlja a koronát Szűz Máriának
2. Szent József a kis Jézussal
3. pálmáját, a vértanúság szimbólumát tartó szent

Eredetileg ez is egyenes vonalú tífjámmon nyugodott, és felhoidas kovacsoltvas nyelvvel volt ellátva. Valószínűleg az új nemcsakdudvari harangok öntőfésor cserélték ki fűles koronáját tőrásra. A gépésletis sornia kapta mai, megőrt vonalú idomozó jarmát, és felhoidas nyelvét is ekkor csonkolták, majd leköttették. Az átköltözötés során a régi, elhasználtott nyelv helyébe újat készítettek, amelyet a hűzómágnos-meghajítás miatt rugóval leköttöttek.

A harang díszítése a felső pátáztanon helyezkedik el, ahol a harangöntőt megnevező felirat felett népies virágornvornok sorozatnak, alatta szőlőndék és firtük láthatók.

Beépítési munkálataival és felszerelésével együtt a torony többi harangját is felújította a monori Harangszó 2003 Bt. 2013-ban. Első ünnepélyes megszólaltatása új helyen 2014. június 15-én, a névadó Szentbíróság vasnapján az ünnepi szemle keretében történt.

4. *Bácsborsád, Szent Kereszt feltalálása-plébániatemplom*

A most bemutatott harang eredetileg a bácsborsádi Latinovics-érközpólna tornyiban függött. Sajnos a XX. század második felében a gyári botrészek és fosztogatások miatt, a harang védelme érdekében, a fűlénak a templom tornyába helyezték át. A sírkópólna napjainkban életveszélyes, romos állapotban van, torony elnémutlan várja a régi szép napok és egykori haranga visszatérését.

Latinovics-harang:

A 211,7 kg (378 font) súlyú, 75 cm alto átmérőjű és 1880-ban öntött harang borsádi és katymári *Latinovics Illésnek*, a település földesurának megbízásából készült. Egyike a meier megmaradt legértéksebbi alkotásainak.

A harangöntőt megnevező felirat a felső pátáztanon:

HELLER JÁNOS ÖNTÖTTE BAJÁN 1880.

A harang felirata:

**NAGYSÁGOS LATINOVICS ILLÉS ÚR
ÖNTETTE.**

A harang feliratát szegélyező domborművek:

1. Szent István király felajánlja a koronát Szűz Máriának
2. Szent János evangélista
3. Szent József a kis Jézussal

A harang egyenes vonalú festőtvas jarmúca függ töröcs koronájánál fogva, azonban felhoidas nyelvét napjainkba csonkolták. Bár felszerelése alkalmasnak temé a feltöltötös harangozásra, a hűzómágnos-meghajítás miatt leköttöt nyelve megakadályozza ebben.

A harang díszítése a felső pátáztanon helyezkedik el, ahol a harangöntőt megnevező felirat felett és alatt vékony szűl, gazdagon díszített virágornvornok burjánzanak.

Heller János néhány elpusztult alkotása
Ahogyon korábban utaltam rá, az I. és II. világháború rekviráltsái nem kímélték Heller János alkotásait sem. A gyakori használat, esetleges rossz bánásmód miatti repedések, sérülések is hozzájárultak harangjai számának csökkenéséhez.

Amikor Heller János meglévő vagy elpusztult alkotásait vesszük számba, érdeklődésünknek és kutatásunknak át kell lépnie a déli határvonalon, hiszen a mester idejében a Bácska legnagyobb része Magyarországhoz tartozott. Így teljesen természetes, hogy több, napjainkra elcsúszott, délvideki templomtoronyban is függtek Heller-harangok.

1. *Baja, Pádai Szent Antal-plébániatemplom (Barátok temploma)*

Az egykori ferences kolostortemplom tornyába csupán egyszer rendelték bajai harangot a barátoknak nevezett szerzetesek. A Heller János által 1858-ban öntött, de azóta elpusztult harang felirata elírta készítésének pontos évszámát is:

„A hIvek MegbeCsülhetetlen
aDakozásából sz. antal tiszteletre.”

A harang gazdag díszítését a palástján megjelent 6 szent domborműve adta.

2. *Baja, Nagyboldogasszony-plébániatemplom*

A délvideki Baja 1816-ra feltöltöt templomának tornyiban eredetileg négy harangot helyeztek el, melyek közül az egyik 1848-ban megpedott. Heller Jánosra bízták az új, 250 kg-os harang elkészítését. Ezt később két térséval együtt hadi célok lefoglalták.

3. *Pacsér, Szent Kereszt feltalálása-plébániatemplom*

A délvideki Pacsér templomának 105 kg-os haranga 1854-ben megpedott. Ezt a harangot is Heller Jánossal öntették újra a következő felirattal: „E harangot Szent József tiszteletére, a pacséri Róm. Kat. Egyháznak Koroony József tette át Szathmáry kanonok harangjából. Öntötte Heller János Baján, 1854-ben.”

Sajnos 1901-ben ez is megpedott, újraöntésével az utódot, Boditsy Sándort bízták meg.

4. *Katymár, Pádai-kegykópólna*

A Katymárhoz közeli Mária-kegyhelyre két harangot is öntött borsádi és katymári Latinovics János, a település földesura. Mindkettőt Heller János készítette 1886-ban. Az adomáyzózó kívánstgím a 150 fontos (84 kg) nagyobbik harang Szent János evangélista, a 80 fontos (44,8 kg) kisebbik harang pedig Szűz Mária tiszteletére készült. Minden bizonyra ezek is az I. világháború bronzgénynek áldozatainak lettek.

Összefoglalás és cölkötűköcsk

„A harangnak nyelve van. Ener nyelven beszél, és egy nyelven mond ezet. Kér, könyvet, könyörög, str és uffong” – írja Ágoston István. A harangöntő feladata, hogy ezt az ener nyelven beszélő tárgyat megalkossa, a zeres fémből szívet melegenget hangzókat teremten. Heller János is e nemes hivatást választotta magának. A legtöbb ember haláláig minden hozzá köthető eszköz, eredmény rövid időbe belül feledésbe merül. Harangöntök munkássága ennél sokkal több évre szól. Több mint száz éves alkotásai minden egyes kondulásúkal emléket állítanak mestertük tudásának és szakértelmének.

Kutatásom során a következőket intézményekben tettem látogatást: *bajai Ady Endre Városi Könyvtár és Művelődési Központ, Baja-Belvárosi Római Katolikus Plébánia, Bajai Tűr István Múzeum, Kalocsa Főegyházmegyei Levéltár, Kalocsa Főegyházmegyei Könyvtár, Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltár Bajai Fióklevéltára.* Az ezekben az intézményekben talált ökömunkák, illetve internetes források felhasználásával dolgoztam. Továbbá személyesen beszélgettem a Heller család két leszármazottjával, *Kránicz Mihály* nyugdíjas fűkönyvelővel és *Márvári Lajosné* (sz. Kránicz Jolán) nyugdíjas könyvelővel, valamint *Kármáry Mária* nyugdíjas pedagógussal. Kutatásom legnagyobb részét azonban a környékheli templomtoronyk megfoglaltásával és Heller János harangjainak felkeresésével töltöttem. A Felső-Bácska általam vizsgált ödött több mint száz haranga közül 11 kűtődik a mester nevéhez, ugyanakkor bízom benne, hogy ez a szám a jövőben bővíthet.

Célsám közö tartozik, hogy felkeressem Heller János és Boditsy Sándor összes többi alkotását is. A hazai Heller-harangok kívül tudomásom van délvidekéről is, amelyek felkeresése és alaposabb vizsgálat a jövő feladata lesz. Ezzel fel szeretném bejenni Felső-Bácska általam: ödött fel nem keresett templomtoronyait, hogy az ottani harangok feliratait, történetét megismerve egy újabb értékes részsel egészüljön ki a „kincs Bácska” gazdag krónikája.

Tomaszkovity Szabolcs

Meskó Zoltán – Baja szülötte, a város főispánja (1918)

Bajáról a történelem során számos országosan is jelentős politikai karrierje indult. Közülük néhányan mára a nemzeti panteonba emelkedtek, másoknak a neve is a feledés homályába merült. MESKÓ ZOLTÁN a 20-as, 30-as évek közismert politikusa volt, és hozzá köthető az első jelentősebb magyar szélsőjobboldali (nemzetiszocialista) mozgalom megalapításának kétes dicsősége. UDVARFÖLGYI ZSOLT budapesti történész, idestevu 20 éve foglalkozik Meskó ellenmondásos alakjával, sok szempontból tragikomikus pályájával és az az általa vezetett mozgalmakkal. Bölcsészdoktori disszertációját (*Meskó Zoltán. Egy politikusi pályakép. PhD-értekezés. Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar Irodalomtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2008*) is neki szentelte. Jelen lapszámunkban a téma tömör összefoglalását olvashatják.

Meskó Zoltán

■ *Meskó Zoltán* (1883-1959) a két világháború közötti magyar politikatörténet sajátos életutat befutó alakja volt. Katonatisztként kezdte pályafutását, amelyet 1917-től politikusként folytatott 1944-ig. Rövid ideig több államtitkári funkció is betöltött (kiszagdatügyi, földművelésügyi, ill. belügyi), majd 1920-ban a Kiszagdatpárt megszervezésében volt kiemelkedő szerepe. A húszas években kiszagdatpárti, majd egységes párti képviselőként a Parlament falai között és egyéb fórumokon is aktív politikai és közéleti tevékenységet folytatott. Csapkelődő, élcelődő megjegyzései, anekdotázási stílus formájában is megjelentek. (*Meskó Zoltán vidám története. Emlonja a T. Ház folyosóján. Összegejtő: Vidor Gyula. Budapest, Légrédy, 1925.*) A kötetből egy mikészai figura, egy aktív és befolyásos, ugyanakkor szórakoztató és mindenből tréffélő fűző politikus képe bontakozik ki. A harmincas években egyre inkább antiszemitaivá vált, szónoklataiban és interpellációiban is radikalizálódott és a magyar nyilasmozgalom egyik előfutáraként lépett fel. 1932. június 16-án az Ország-ház épületének falai között jelentette be a *Nemzeti Szocialista Magyar Földműves és Munkáspárt* megalakulását. A magyar országgyűlésben elsőként Meskó lépett fel nemzetiszocialista programmal, de jelen írásunk a teljes életpályát kívánja rövideken felvillantani.

Meskó Zoltán 1883. március 12-én született Baján, római katolikus családban, amelynek korábban több tagja is foglalkozott politikával. Nagyapja, idősebb *Meskó László* – aki még református volt – Abaszi vármegyéből származott Bajára, apja, László pedig Baján lett városi tanácsnok. Meskó a közepesi császári és királyi katonai alreáliskola, a norva-féberetemploni császári és királyi katonai főreáliskola után a bécsi katonai akadémiát végezte el. Meskó Zoltán 1903. szeptem-

ber 1-jével avatták hadnaggyá, és helyezték a Szegeden állomásozó 6. és kir. 14. utászszázalékhoz. Itt néhány évig szolgált; 1907-ben már nem volt aktív tiszt, mivel várakozási illetéket folyósítottak neki. 1910-ben megvált a tényleges katonai szolgálatól, szolgálaton kívüli viszonyba helyezte magát, és bekapcsolódott a mezőgazdasági érdekképviseletek szervezési munkálataiba. A *Gazdák Biztosító Szövetkezetének* vezértitkár-ostályfőnöke lett. Az I. világháború kitörése után 1914. november 1-től számítható ranggal szolgálaton kívüli főhadnaggyá léptették elő, és a cs. és kir. 23. kertlelti kiegészítési parancsnokság állományába került.

A háború alatt ideiglenesen egy cs. és kir. gyulagadosztály parancsnokságán is szolgált, ezért az 1916. június 28-án kiadott cs. és kir. Katonai Rendelet Közlöny (Nr. 119.) szerint „az ellenség előtt tanúsított kiváló szolgálataért” a „Legragasabb Dicső-ről Elismerésben” részesült. Végül 1917. december 27-én (december 25-től számítható ranggal) szolgálaton kívüli századosná léptették elő. A I. világháború alatt harctéri szolgálatot teljesített az elasz fronton a Dolomitokban, szolgálatait Ezüst Katonai Érdeméremet kapott.

1917. május 21-én a kecei kerület függetlenségi programmal egyhangú képviselő-jelölet választotta meg. A párt feloszlása után *Bizony Ákos* új pártjával tartott. 1918-ban egy ideig szülővárosá, Baja főispánja volt. 1918. december 4-én „az újdívidi Szerző Nemzeti Igazgatóság határozatát hozott arról, hogy minden megye élére új főispán kerüljön. (...) Baranya és Baja élére is új főispánt neveztek ki. *Vojnics-Tunics Szipan* – volt szabadkai polgármester-helyettes – meg is jelent Pécsset, hogy elfoglalja hivatalát. Pécsset azonban elutasították. Nagyobb sikertérrel járt Baján, ahol Meskó Zoltán elb-válással után elfoglalta a főispáni posztot.”

Baja idegen megszállás alá került, Meskót

a szerbek fogságba vettek. Kiszabadulva Szegedre ment, és részt vett a nemzeti hadsereg szervezési munkálataiban.

Meskó később a Friedrich-kormányban előbb kiszagdatügyi, majd földművelésügyi államtitkár volt. 1920-ban a Belügyminisztérium politikai államtitkára lett, ezen pozíciójától 1921-ben vált meg. 1920-ban nagy tevékenységet fejtett ki a *Nagyatádi Szabó István* vezette Országos Kiszagdatpárt és a *Meskó Pál* által alapított Országos Földműves Párt egyesülésével létrejött *Országos Kiszagdat és Földművelésügyi Párt* megszervezésében. Egyik alapítója volt az *Országos Földműves Szövetségnek* (ennek alapító a húszas évek elején miniszterek, államtitkárok voltak, és a szervezetet igyekeztek a „vörös mély”, a „bűnös városok” munkássága elleni harcra megnyerni. A Szövetség tagjai dunántúli kisbirtokosok és alföldi nagygazdák, ún. „szriszparasztok” voltak. A Szövetség sok helyen olvasókörcsét működtött, ahol azonban karsány politikális is folyt. Az Országos Földműves Szövetségben kezdte karrierjét az ugyancsak bajai származású *Oltrányi Imre* (közgazdász-művészettörténész is.) Az első Nemzetgyűlésben Meskó a kiskörbisi kerületet képviselte kiszagdatpárti programmal. Az első között volt, akik a háborús vagyonok megadóztatását kívánták. Majd főleg a párt szervezési és agitációs munkájában vett tevékenyen részt. *Nagyatádi Szabó István* kiszagdatpártjának ügyvezető elnöke is volt.

A második Nemzetgyűlésben az Egyesüges Párt programjával képviselte régi kerületét, a földadó emelése miatt azonban kilépett a pártból, s ellenzéké meent. A kor egyik legnagyobb politikai botránya, frankhamisztatási ügy miatt – Behtlent táborozva – újból csatlakozott a kormánypártba.

Az első Országgyűlésben is a kiskörbisi kerületet képviselte, s jelentős felszólalásai hangzottak el főként agrárkérdéseiben. Az állásfoglalásokról és a mamutgyűvedelmek

ellen irányuló mozgalom egyik kezdeményezője volt.

Ő szervezte meg az *Országos Gazda Frontot*, s ő hozta létre az *Országos Gazda Ország*, amelynek ügyvezető elnöke lett, a szomszédos földművelő területek szervezeteit, a gazdáktrófékat tömörítette magába. Egyike volt azoknak, akik a mezőgazdasági munkásságát is megkínálták a betegségek és rokkantság esetére szóló kötelező biztosítás bevezetését. 1929-ben *Pesti Újság* címen agrártudományt indított. A névmagyarosítás érdekében indított mozgalom is az ő nevéhez fűződött. Többször szólt fel ebben a kérdésben. Ő alapította *Dr. Lengyel Zoltán* ügyvéd-képviselővel a *Névmagyarosító Társaság*ot. Az 1931-es országgyűlésben is régi kerületét képviselte, s tagja lett a földművelésügyi és mentelmi bizottságnak.

Meskó aktív tevékenységet fejtett ki a T. Ház falai között, hírhedt az azonban semkit sem kímélő közbeszólásai tettek. Ezek a közbeszólások a húszas években még inkább humoros és csöpös megjegyzések voltak, amelyek csattan derűt kelthettek. 1931-től kezdődően a közbeszólások sok esetben antiszemita, élesen baloldallelens kirobanásokká váltak, nem ritkán a személyeskedésig, sőt egyszer a tetelenségig is fajultak. Szónoklataiban, interpellációiban is radikálizálódott, és a magyar nyilas mozgalom egyik előfutáraként lépett fel. 1932. február 12-én így határozta meg politikai elveit: „*Én agrárus vagyok, a népies, keresztény, agrár irányzatnak a képviselője.*” Majd „*gazdasági diktátort*” követelt, és szerinte „*módot kell adni arra, hogy tisztességes szegény emberek is bekerülhessenek ebbe a Képviselőháza.*” Később kilépett a kormánypartból, amit így indokolt: „*A pártból kiléptem, hogy teljes cselekvési szabadságot visszanyerjem*”, de rögtön arra is rámutatott, hogy „*kilépni a kormánypartból és mindjárt az ellenzéki baloldallalhoz szaladni nem felel meg az érdekeimnek.*” 1932. június 16-án hangzott el Meskó Zoltán napirend előtti felszólalása az országban tapasztalható nemzetközi irányú igazságok tárgyában.

Felzárulását rendkívül teátrális külsőségek között tartotta meg. Barna ingben, antantiszíjjal, horogkeresztes karszalaggal jelent meg az ülésen, s hitlerista köszöntéssel üdvözölte a parlamentet.

Felolvasta pártja, a *Nemzeti Szocialista Magyar Földművelés és Munkáspárt* programját, majd beszéde végén feltűzte mellé a horogkeresztes jel-

vényt is. Meskó 1932. július 31-én *Magyar Horogkereszt* címmel lapot is alapított, amelyet 1932. október 22-ától *Nemzet Szava* címmel napilappá formált át, amely az első igazán jelentős nemzetizocialista sajtóteremtőkké vált Magyarországon.

Az újságot lapozgatva képet kaphatunk a korai nemzetizocialista frizológia esz-köztársáról, a mozgalom szervezkedéséről, a lokális fellépéseiről, a párt állásfoglalásairól. 1939-re a *Magyar Nemzeti Szocialista Földművelés és Munkás Párt* (ez volt a párt hivatalos elnevezése ekkoriban) a legrégbben működő nemzetizocialista pártalakulat volt, azonban a Nyilaskeresztes Párt radikálisabb fellépése sok szimpatizánst előlódított Meskótól is. A párt csak Jász-Nagykun-Szolnok megyében állított listát, Debrecen ajánlásait nem fogadták el. Egyéni kerületben mindössze három jelöltet indítottak. Az 1939-es választásokon külön indult nyilas tömörlekpártok közül Meskók három mandátumhoz jutottak: a pártelnök és *Magyar-Koosa István* földbírtokos, a régi harcosúr, Horty Miklós unokatevőre Szolnok vármegye képviselői lettek, míg *Dr. Jancsi Lajos* Tamásiban szerzett mandátumot.

A sorozatos sikertelenség miatt kifejeződtek a Nyilaskeresztes Párt és a többi nemzetizocialista frakció közötti ellentétek. Jó példa erre a Nyilaskeresztes Párt kudarcba fulladt

parlamenti bojkottja. Később Meskó a parlamentben a nyilaskeresztes jogtalan kiszármással való vidóka meg *Habony Kálmán*ékat. *(Szókratébőrdetésére kéjén ő irányította a Nyilaskeresztes Pártot – A szerk.)* Ettől kezdve teljesen megromlott a viszony Meskó és a nyilasok között. A nyilasok 1940 januárjában tetelgesen is bántalmazták őt. Talán ennek hatására is fokozatosan eltávolodott Szilasiéktól, akik részben lekiacsiánylón, részben feltékenyen szemlélték a Meskó-párt politikáját. A harmincas évek végére megerősödő nyilasok ugyan elszűnték a levegőt a régebbi iskolát képviselő Meskó elsi, de mindvégig konkurenciát is láttak pártjában. A politikai játéktérbe új szereplők léptek (Gömbös 1936-ban meghalt, mások hátrébb húzódtak, visszavonultak), a politikai diskurzus más nyelven folyt. Meskó is kiábrándult a politikából. Rosszkedvét családi tragédiák is tetézték: *Tibor* fia mint *hoover* hadnagy 25 évesen géppuskalövés következtében hősi halált halt 1938. október 5-én Rimaszombatban, *Imre* fia szovjet hadifogságban, kórházban hunyt el tragikus körülmények között 1945. március 28-án. Meskó egyébként annak idején ellene volt Magyarország háborúba lépésének, a német megszállás ellen pedig levélben tiltakozott Horthyánnal. Az ostromot Budapesten, az Országház utca alatti pincében vészelte át a család, itt tartóztatták le a szovjet tisztet 1945 januárjában.

A háború után Meskót a Népbíró-ság első fokon öt évre, másodfokon életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték háborús bűnök miatt. Az ítélet indoklása szerint azért volt háborús bűnös, mert „nem tiltakozott a háború ellen”. Meskó mindvégig küzdött az ítélet ellen, de végül csak az 1956-os forradalom napjaiban szabadult ki.

Később a Kádár-rendszer sem tűrte meg szabadlón az egykori pártvezetőt, így 1957-ben újból letartóztatták. 1959-ben, az ekkor már nagybeteg, 76 éves Meskó kiszabadulása érdekében felesége a Kádár-titkársághoz fordult.

Kádár megkegyelmezett egykori börtöntitkársának, így a sokat szenvedett, meggyötört veterán politikus haláláig előt tiz nappal hasznáthatott családjához. Meskó 1959. június 10-én hunyt el Nagybercsánán, Baján temették el, száz fős tömeg kísérte utolsó útjára.

Meskó Zoltán sirja a bajai Rókus temetőben

Emléksorok az osztályfőnökről

2015 szeptemberében tartotta 25 éves találkozóját a III. Béla Gimnázium 1990-ben végzett 4.C osztálya – de sajnos első alkalommal osztályfőnökük, a közelmúltban elhunyt Meziné dr. Kopasz Mária nélkül. Lapunk kérésére a néhai osztályfőnökre emlékezve az osztály több tagja – közöttük orvosok, közgazdászok, jogászok, biológusok – is papírra vetette személyes emlékeit, amelyekből ezúton szünek meg olvasóinkkal, hogy a kiemelkedő tanáregység alakját egykori diákjainak szemszögéből is megismerhessék. (A szerk.)

■ **Rónai Balázs:** Sosem volt terveim közt az orvosi vagy biológus pálya, mint ahogy annak a számtalan kor- és sorstársammal, aki az ő óráin, különösen a felkészítő foglalkozásain („a versenyállásban”) alapozták meg későbbi szakmájukat, pályájukat, hivatásukat. Elsődleges érdekfűzőként alapján talán lehetett volna fők is vagyészek, fizikusok, mérnökök. Csakhogy találok vele, és ismerem más-hogy alakult az életük.

Elsősorú elsőként úgy találkoztam vele, mint annak a 4.C-esek az osztályfőnökével, amely fogadott minket a Belsőben. Jó fejek voltak, jól érezték magukat a velük közös bulikban, jó osztály volt, amelytől éppen abban az évben bocsátott, amikor mi kezdtük a gimti. Aztán kiderült, hogy következő évtől ő veszi át az osztályunkat. Úgy rémlik nekem, hogy a közös évek alatt mindig mosolygott. Vagy ha jobban belegondolok, akkor mégsem. Megértően mosolygott, ha valaki hiányoság mondomtól óráin; fanyar mosoly volt akkor, amikor valaki egy hülye beszéssel aclasszotta meg azt; hálián mosolygott egy-egy pedagógusnap virágért; büszkén mosolygott, amikor diákjai díjakkal jöttek haza egy-egy biológiai versenyről. Talán csak akkor komolyodott el néha az arca, amikor a mitokondriumok, a mendeli genetikai vagy a binomiális nomenklátúra szépségeit magyarázta. A biológiát és a tanítást komolyan vette!

Felkészítőellenlét ért a hír, hogy Mária néni (vagy ahogy a háta mögött hívták: *A Mária*) már nem várta meg a 25 éves érettségi találkozókat, és néhány nappal előtte távozott közülünk. Ha róla van szó, talán nem erőtetten elmélizni: vajon az ember életére a gényje, vagy az ilyen tanáregységek vannak-e nagyobb befolyással?

■ **Péter Attila:** Amikor olvastam a szomorú hírt, hogy elment, és nem lesz már ott a 25. érettségi találkozón, nagyon megdöbbentem. Én öt éve találkoztam vele utoljára az előző érettségi találkozónkon. Kapcsolatunk nem volt felbontva, és ez leginkább az én hibám vagy inkább konokaságom miatt volt így. Nem tudom, hogyan csinálta, de mindig tele volt energiával, soha-

sem láttam lehagoltnak, kedvtelennek. Megoldásból csak a tökéletes volt számra elfogadható. Nem csak a tanítás, de egy osztály-kiindulás során is. Ha a tanítást az erőben a kocsitól két méterre ment, akkor ott kellett mennünk. Sokan köszönheték később ennek a maximalizmusnak azt, hogy jó eredményeket értek el biológiai versenyeken, felvételin, és később orvosok lettek. Emlékszem, olyan osztálytársam is volt, aki annak ellenére járt külön biológiorórára, hogy a jogi pálya volt a bálrózott célja. Nagyon sok mindenre oda tudott figyelni a diáksjai kapcsán. Egy-egy találkozó mindenkihez volt valami kérdése, és látszott rajta, hogy nem kötelességből, hanem érdeklődően kérdezget mindenkit függetlenül attól, hogy (felkészítéseknek is köszönhetően) orvos lett az illető vagy akár pedagógus, fodrász, mérnök. A tanítást mindig komolyan vette, és nem lehetett nála „kiskapu” csak szórt, mert nem orvosán készült az ember. Emlékszem egy feleletre, amikor az volt a gond, hogy nem tudtam meg a vér alkotó részait latinul, csak magyarul tudtam. Nagyon dühös volt rám, amiért én nem tartottam ezt fontosnak.

■ **Kovács Noémi:** Egyénisége beszéltette békés éneket, és örökre a szívünkbe zártuk. Úgy érzem, mindenképp el kell mesélnem, mi volt a reakciója, amikor az első biológia szakkörök megkérdezte tőlem, mi szeretnék lenni. Práppánsan rávágtam, hogy *Gerald Durrell* után szabadon „amafire természetbávré”, esetleg *David Attenborough* ifjú sebhíje... Erre ő: „Na persze, persze... Ebből Magyarország

nem lehet megélni, legfeljebb fogorvos!” Megfogadtam, igazra lett, nagyon hálás vagyok ezért. Sosem felejttem, ahogy önzetlenség, persze saját költéségen, ázatútaa velünk kis hazánkat (Bajai-Mosonmagyaróvár-Baja), mert miniket, ifjú „kötébelesek” (*A Kötébele Pál országos biológiai verseny döntőjébe jutott tanulók – a szerk.*) az országos döntőre vitt. Megtanított komolyan készülni, tanulni, nagyobb közténység előtt előadni. És a gradaci osztálykiindulás? Nem sok emyire bevállalós tanár ismerem (pedig a családomban is van néhány), aki a horvát tenger partja vizsi kirándulásra a csupa 17 évesekből álló, minden bajjal megkezt osztályt. Még stoppolti is engedett... Most, hogy ekkor gyerekenk vannak, érzem át igazán a súlyát ennek. Szinte hihetetlen, hogy nem találkoztunk többé vele. Vagyis helyesbítők: hiszem, hogy találkoztam még...

■ **Scabó Zoltán:** „*Bogárdim!*” – kezdte, illetve csak kezdte volna megszokott temperamentumai moodóját az osztály aújain belépett Intézmény, és az „*Asok vannak, Rendről Arok vannak!*” – reakció egy pillanatra megtorpanította. Éppen csak annyira, hogy egy ászuhanó, bölcs mosollyal nyugtázza az IT-guru szemtelens poénját, amelyet visszafoghatatlan nevetéssel honorált két újsággyűzős, pár jogász, egy aszesztetológus, néhány tanár, egy fogorvos, vízügyi szakember, óvodás, informatikus, bankvezér, meg a franc se tudja, pontosan hányfajta tudásunkis...

Ez az első, ami azonnal eszembe jut több mint 25 év távlatából. Harmadikosok voltunk, és valahol ott járunk, ahol már sejtettek az erővonalak, hogy kiknek marad „csupán tanár”, és kiknek lesz első mestere. Legitüm lett hát a poén, mely az első volt, amelyet nem követett csilló világs, csak a jól ismert szemlélőkfelhízés és féjzítés maradt.

Utón voltak! Választotta, rételesen, rvezetten, tanácsolton, kihívásokkal telin, kilőbözőkötin. És sokat kapunk útravalónak. Felkészített. Soha sem tiltott, de felhívta a figyelmet. Bírálta, de ha eltévedtünk, arany szigorral nyújtott segítő kezét. Nevelt. Ösztönöz, tisztá szívvel, aggódva, sokszor fejcsóválva. Bölcsen. Élet-azonos értékreveléssel.

Elment. Hihetetlen. Csak az élet örök. Meg talán azok az emberi értékek, amelyeket felismeri, megtartani megtanított. Mindnyájunkat. És talán tovább is adhatjuk őket. Ahogy ő is tette, mert úgy: „*Bogárdim!*”

A ballagó osztályfőnök 1990-ben

„Azok vagyunk, Tanáró! Azok vagyunk.” Minden nap.

Bárdos Erik: Volt már ennél melegebb is májusban. Megint együtt voltunk, éppen Pesti jóvólából a Balatonon. „Most beszélnem VELE! Azt mondta, leugrik hozzánk” – mondja Stefi, aki mindig szervez. „Neeeeee! Komoly? Bitos jól értetted?” „Persze, persze. Holnap jön, és velünk lesz egész nap.” „Az jó lesz” – mondom, hiszen most csak 5 tanítványa van itt, sok idő fog rám jutni. Mert bármilyen formában ültünk is le, egy 20 fős tásaságból tízet tanított, a másik tíznek meg vagy 20 közvetlen rokonát.

És tényleg jött. Hibátlan smink, hibátlan, felkészült, hibátlan parfüm, és a jellegzetes mosoly, amely akár a legdurvább leszállás után is rögtön a térdre lehetett. Volt is... Először csak hallgatót minket, mondják csak kicsiben, hát ide meg oda jutottatok... Ezt a tyúkanyó-effektet egyébként mindig éreztem: néha a fejemen koppanó csőr, mások a vihar elől védelmező szárny formájában. (Valahogy a csőr mintha több lett volna...) Ünökös történetek kezdődtek. Magukat a történeteket nem is tudtam megismertetni, számonra nem is az volt a lényeg. Csak egyszerűen élveztem a rég nem látott hallgatóságot, a szemcsillóságot. Azután láttam azt is, ami nem akartam látni. Fáradt volt. Vacsorára már nem maradt. Mindenkiől egyesével köszön el. Egymás után ugriknak a nyakába a gyerekek is – Gréta lányom hosszabb pusztit és talán egy kacsinást is kap. (...)

Elment... „Gréta, mielőtt beszélgettek? Összeismerkedtek? Rólam mesélt történeteket?” – faggatom a lányomat. „Nem, Apu! Nem rólad volt szó!” „Akkor miről?”

„Apa, ne most, mert megint sírva fakadok.” Majd hosszas unóságra csak elkezdte. „Azt mondta, hogy sok problémám lesz az életben. Meg hogy nagyon mély érzelű vagyok, és azt sokan nem fogják látni bennem, és sokan nem is szeretik. De ne foglalkozom ezzel, mert ez kivételes adottság, nem mindenkinek adatik meg. Legyek büszke rá. És... és azt is mondta, hogy nagy sikerekre lehetek hívatott. Apu, ezt mondta a Marika néni.” És tényleg sírva fakad... Ezeket a mondatokat több hónap elteltével is így idézi vissza, és nincs okom fel-

Egy farsangi boldoklás közben

tételezni, hogy néhány évized múlva ne selegtelnekké neki az életben.

Fülöp István: Tízennégy éves voltam, amikor azt mondta az apám meg az anyám, hogy mivel a szegedi gimnáziumba nem vettek fel, menjek el abba a bajiába, a Béliába, ahová az a falubéli lány járt, aki első gimis korában megnyert egy országos természetismereti versenyt, majd egy ösztöndíjjal meg sem állt Amerikáig. Apám azt mondta, van ott valami nagyon aktív tanár (akkor még nem tudtam, hogy nőről van szó), aki mindent kibőz abból, aki érdekli/di a tantárgyai iránt. „Ha már úgyis orvos akaraz lenni, akkor menj oda, látta veled te csodát tesz.”

„A”, mint Aladár, „B”, mint Béla, „C”, mint Cecília, „D”, mint Dániel, „E”, mint Elemér. Ürösten, hányszor hallottam ezt a mondócskát tesztjavítás közben, a felvételihez vezető rögs úton! Kezdetben azt hittem, hogy ez a kedves mosoly, kissé túl határozott, csendességével néha hangosba hajló hiperaktív tanáró lesz életünk ideális, irányt mutató tanítója. Azután elkezdődtek a biológia szakkörök az Élet és Tudomány útkinnek kikérdezésével, és akkor rájöttem, hogy a feketeleves megevése nélkül nincs ösztöndíj az Újvilágba. És bizony késit

lefordított. Rá kellett jönnöm, hogy Ő az irányt megmutatója, az életeteket megosztó annak a fejébe, akiknek erre szüksége van, de az egyesség az egyesség. Semmi más dolga nincs az embernek az iskolában, csak azt megcsinálni, amit elvállalt. Legyen az természetudomány, vagy humán szakirány. Ez sokunknak gyakran álmian éjszakáikat okozott.

Bár az ornitológia sosem volt kedves területem, két kedves, hozzá fűződő élményem mégis madarakhoz kapcsolódik. Már az egyetemi felvételihez közeledtünk, amikor pályamunkát kellett írunk, amelyben én (némi Marika néni-féle iránymutatással) a borostájú tyúkók örökéletmenetéről próbáltam okoskodni, és elmesélni szülővárosom, Kiskunmajsja vadászparkja. Előálltam a farfával, hogy a helyi tyúkók generációkon keresztül főbőgnes örökéletmenetének tanulmányozásához kérném segítséget. A helyi dolgozók csak ennyit mondtak: „AHA?!”

A másik történetben ismerős voltam, mert – Marika néni ötletét követve – csak segédkeztem osztálytársainknak a Petőfi-szigeten bagolyképzőjében, hogy a legegyszerűbb magyar város bagolyának ékezesit szokásait elemezzessük és tanulmányozhassuk. Mondta ugyan, hogy nagyon érdekes dolgokat fogunk találni, ám amikor több tucat szürke bolyhos furaország begyűjtöttünk, majd szétosztottunk, és komplet pátkány-, cickány- és egéscsontvázakat tudunk összerakni belőlük, akkor éreztem, hogy ez a sün, amelyet vagyon itt nála, a helyes irányba visz.

„Marika néni olyan, mint a jó magvető. Olyan értéket vetett el emberekben, amelyek tovább gyümölcsöznek, és szebbé teszik a világot” – mondta róla valaki. Az „A”, mint Aladár, „B”, mint Béla, „C”, mint Cecília, „D”, mint Dániel és az „E”, mint Elemér már nem hiányoznak. Csak az „M”, mint Marika.

Bretus Angelika: Úgy érzem, hogy most már igazán emberek vagyunk túl a karrierépbés, a családalapítás, az otthonteremtés, az önmegvalósítás kezdeti örömein és útvesztésin, újra van időnk magunkra, a régi önmagunkra és egymásra is figyelni. Emlékeim szerint Ő ezt tette mindig: figyelt és szervezett, feladatokat osztott, majd számon kért, és mindenkiféle boldog volt, ha jól sikerült egy verseny, egy osztálybuzi, a tengerparti nyaralás; ha a fiúk a karácsonyi

A szalagvetésről beszélgetés

ajándékozás tisztelőre nyakkendőt kötöttek, ha az osztálybulion terülj, terülj asztalkán volt frissen vasalt turtóval, ha nem volt tures a falújság. Pontosított: nem volt „ha...” – ennek így kellett lennie.

Azon szerencsések közé tartozom, akik a gimnázium eleje óta orvosnak készültek, így nagyon örültem, amikor kiderült, ő lesz az új osztályfőnökünk. Onnantól kezdve fíradhatatlannal foglalkozott velünk: hétfő hajnali biológia önkéntes különórák, Kitalál-versenyek, OKTV, versenyfelkészítések a szegedi biológia tanszéken, bagolykópetgyűjtés a Petőfi-szigeten.

Kívülről érzékkel rítált a motívált diálkora, s nem hagyta, hogy a talentumait elpazarolják. Autóztunk vele Mosonmagyaróvárra, Szegedre, Budapestre, s máslett kiselőadásainkat tartottuk, ott szurkolt az első sorban. Úgy éreztem, mindenhol mindenki ismerte. S hogy mire tanított még minket? Az ünnepek természetére, a kapcsolatok fontosságára, a siker ízére, a felelősségteljesítésre és a céltudatossághoz vezető útra, ugyanakkor könyvedeségre, vagynyságra és figyelmes szeretetre.

Váhaloh hallottam, hogy a jó nevelés tőten e három szóban rejlik: FIGYELEM, FEGYVELEM, KEGYELEM. Marika néni! Köszönöm, hogy ennek szellemében tanítottál, s ígérem, hogy tovább adjuk gyermekeinknek ezt a szerető gondoskodást!

Hajmácssy Réka: Sokunknak Ő mutatott utat a hivatásunk megtalálásához. Mert akivel találkoztam, azt rövid időn belül oly mértékben ki- és megismertem, hogy határozottan ki tudta jelteni, hogy belőle mi lehet és mi lesz. Nagyon ritkán tévedett, szinte nem ismerem olyan embert, akit ne találta volna meg a számitásait az általa meghatározott életpályán. Személy szerint én is sokat köszönhetek neki. Szinte fogalmam sem volt, mi akarok lenni. Sok mindent érekesek találtam, de nem tudtam, hogy felöltöztet mikvel szeretnék foglalkozni. Volt, hogy biológia szakértő voltam, mások a szépirodalmat bújtam. Emlékszem, harsogások voltak, amikor leültetett, és közölte, hogy a további irány magyar és történelem legyen, ugyanis joggal fogok menni! Nem értettem a határozottságát, de amikor elkezdtem a joggal az első vizsgaidőszakot,

akkor úgy éreztem, hogy otthon vagyok: megtaláltam, amit kerestem! A mai napig nem tudom, hogy két és fél évvel korábban hogyan látta meg bennem azt, amire magam csak az egyetlen alatt jöttem rá.

Hihetetlen bizalma volt irántunk, és érekes módon nem éltünk vissza vele. Felejtethetetlen kényelmeket, Meesek-túrákat, osztálybulikat, horvátországi kirándulást szerveztünk, mert őszintén bennünket arra, hogy valóítsunk meg, amit szeretnénk, hiszen szinte nincs lehetetlen. Tudtam róla, hogy nagyon beteg, de amikor láttam, nem hittem el. A szakosok eleganciával és soha nem múló mosolyal az arcán jelent meg – számomra meglepetést okozva – táifokorok, amikor májushoz néhányan ott találkoztunk.

Ezért is döbbenett meg a telefonhívás, hogy kórházban van, és nagy a baj. Az utolsó pillanatilag bíztam abban, hogy *nincs lehetetlen*, hiszen Ő mindig ezt tanította nekünk! Mi megtanultuk a leckét. Marika néni, Te miért nem?!

Összeállította: Dr. Fülöp István

Lennert Mőger Tímea verseiből

Lennert Mőger Tímea

Mantra

Megnérszülletett
gyermeké minden nőnek
van
neveli magában
hogy túlélje
(tétl)
életét
erős seő
nem tart
(ki?)
már soká
hisz régóta tart
hová?

Visszhang

Téibe zárták ezt a falut
téibe zárták ezt az embert
téibe zárták ezt a gyermeket
téibe zárták ezt a magzatot
téibe zárták sejtek sokaságát
ebben a faluban
ezen a téfen
és a jövőben
pont-
on hód épül

A nő hányszor

Tört-
én(et)ek
önfeláldozásból
a nő
hányszor
tört gerincő hászor
ferdetorony
el(nem)hagyott
anyafőlje
kurvakölce
szentasszony
kenyértészát dagasszon
integrált és integrális
(gabona)
felhasználó
elhasznált és elhasználó
hasznot hajt
de nem szerez
szját méhe tartja meg

elbajyják
éjvet-
nem hallgat
nem besz-
él
háivérti szenvedély
elbajy
nem keffél
nem keffélik
érezik
mint odakozmált
ebédet
nem ehető
etetésű szelindek
(senkinek sem) ért
ha anyaszült meztelen
elhiszi hogy védtelen
gyerekszülő
voltszerető
tíz-elem
ezoterikus
kuss
„se sokat
se keveset [...]
az őrdög (sem)
veszi meg”
kerti bútor
kerti-szép
virágok közt
nyílberék

„éhező haza / otthon-éhség”

■ *Lennerit Mógert* Tímea a vajdasági Dorozsól született, ma is ott él. Forgatókönyveiből *Goretti Péter* szülőfalujában forgatott *Menni vagy nem lenni* címűel kisjátékfilmet, amelyben egy szerelmi történet keretében mutatja be a hazáját elhagyó egzisztenciális és érzelmi szenvedését, illetve az itthon maradó küzdelme elött megnyíló lehetőségek erőfő adó összüszését. A 2014-ben forgatott alkotás népszerűségét a művészi megjelenítés mellett növelte, hogy akkoriban a magyar fiatalok tömegesen kezdtek kíváncsornálni a kihívásokkal, megpróbáltatásokkal teli, de egyben a jobb élet reményét fővillanó nyugati országokba, a falvakban, városokban szinte nem volt család, amelyet ez a probléma valamilyen módon nem érintett volna. Az elváncorlással szemben a maradáást népszerűsítő fiatal költő, *Lennerit Mógert* Tímea a film számos bemutatóját követően saját bőrében kívánta meg tapasztalni az elváncorlással járó, kecsesítő létehelyzetet, az egyik nyugati országba utazott, munkát vállalt, majd néhány hónap elteltével visszatért az igencsak vallásos, hagyományörző falujába, és megírta az őt Dorozsól elszakíthatatlan költővelkil bilincselő szenvedéskötetét. Ez lett az idei ünnepi könyvhétre megjelent második versgyűjteménye.

Az első, 2012-ben Szegeden megjelent *Kollázs* című verskötete nyomán *Lennerit Mógert* Tímeát kiforrott világképi, az önkifejezéséhez megfelelő formát megelő, egységes hangfekvésű költőként ismerhettük meg, verselése szenvedélyes, ugyanakkor megfontolt, sallangmentesen letisztult.

Akkori kötetében a kettősségek közötti feszültséggel viaskodott, olyan ellentétekkel, mint a társas lét és a magány, a megmutakozás és a rejtőzködés. A *Kollázs* kötetben megtalált forma a nyelv által megjeleníthető ellentmondásosság vizuális leképezésére is építkezett. A jelentéstöbblet kifejtése érdekében, ami leginkább egymással ellentmondó jelentésartalmakat idéz meg az olvasóban, a szerző elemekre bontotta a szavakat, zárójelbe tett szótagokat vagy betűket, és a sortöréseket is a tartalmi többletgyerés szándékával alkalmazta. A költő- és zárójelkele gyakori megjelenése folyamatos újrangondolásra készítette az olvasót, ugyanis a hangok és szótagok feltételez ki- vagy beiktatása különböző értelmezési lehetőségeket sugallt.

Jelen kötetre testeseb, kemény kötésű, de a versek zöme hasonlóan minimalista, mint a korábbiak, kurta sorok sorjáznak egymás

alatt, olykor egyetlen szó képez verssort bentük, találon nevezte *Weiner Sennyey Tibor* „hajszálér vékonyágának” a kötet verseit. A másik hasonlóság a két kötet közt a képzőművészeti kapcsolat. A *Kollázs* című eleve képzőművészeti szakzró, a kötetet *Puzsai Virág*, dorozsólói származású, Szegeden élő alkotó illusztrálta, sejtésem szerint ott a grafikus építkezett a verseköl.

Az *Invensemerre szigetecské* verseinek egy részét viszont *Stock János* fotói illusztrálták. A színes és fekete-fehér képek, valamint a hozzájuk fűzött költemények párhuzamos jelenléte eleve felveti a kérdést: „olvashatók-e” a másik hiányában? Úgy tünik, némelyik vers olvasata csorba lenne, ha nem látnánk a vizuális inspirációját. Együtt viszont nagyon hatásosak, a látvány és a verselény közösen fölértékeli egymást. Hasonló dilemmán van a versek egy részének mondhatóságával, nehezen képzelem el, hogyan mondaná el az előadó az ő maga elentéteként is értelmezhető sorokat. Am bizonyára akad olyan tehetőség, aki megoldja ezt a feladatot.

Stock János alkotásai a szakrális, a misztikus, az idillikus, a megrendítő és a kíméletlen szociográfia témájából emelnek ki részleteket, és a versek is egy hasonló ívre fűzhetők föl. Az *Invensemerre szigetecské* topográfiaiilag egy olyan virtuális mikroterés, amely lakóját annak ellenére se engedti el, hogy folyamatosan taszítja. Szegénységgel, nincstelenséggel, a lehetőségek beteljesíthetlenségével, társatlansággal, a hiány eluralkodásával. Az odét arno, a gyűlölvé szerelmi érzése szövi egységbe a költő hangulatát. A költő a maga zárójelével ideiglenesen kilép ebből a virtualitásból is valós térségöl, ám gyorsan vissza is tér, hiszen: innen semere.

„*Sohasem láttam / győkevet / csak / kitépve*” – olvashatjuk a kötetnyitó, *ELHAGYOM MAGAM* című versben, és lám, máris mennyt töprengbetünk ezen az egyszerű, de talán megállapítson, saját kulturális és civilizációs győkezetünk fölött, a helyhez kötöttségröl, a hely tápláló, életöl erejéről, a győkezetlenségéről, vagy éppen arról, hogy aki folyton a múlton rágódik, annak nem lesz jövője... széles a skála, sok a lehetőség.

Mutatványként másolom ide a „zárójelcs” versek egyik legegyszerűbbjét: „*Asz ablak a világra / föld fakó vagy kék / muskálit pirja olja / afe elvagyódás tüsz*” (HÁMVAZÓSZERDA). Csupán azért idéztem, hogy szemléltessem a mondhatóság iránti

kételemet, hiszen ha az utolsó versmondatot két változatban megismételöl az előadó, vagy valami egyéb trükkel nyomatékosítaná a zárójelbe tett elhangzás lehetőséget, illetve kötelezettségét, az már nem ugyanez a vers lenne. Málhol a vers önmagán bukkan föl a zárójel, pl. (KÖZ)HELYES, ám az ellentétek között feszül, és a kötet címére is visszautaló érzelmi feszültség érzékeltetését közvetlenül olja meg a szerző a köteteményi záró két sortban: „*éhező haza / otthon-éhség*” – most képzöljük el, mennyivel kevesebbet mondana a vers, ha az utolsó sor két szava közül hiányozna a kötőjel: csupán ismétölés a létállapot megfogalmazását, így a szerző lírai, érzelmi állapotát is bevonja az emocionális költői szituációba.

A versek amellett, hogy a hűn vagyott otthonosság és a kényszerű otthonatlanság határmezsgyéjét igyekeznek megfogalmazni, folyton a személyes tapasztalatot vetítik ki, így például a *MESÉS VIDÉK* címűben: „*Akondókom cónáhat / senki sincsen aké hű / ha bele is görnyedek / iszerveletlen átmegek / – ha a magány keres város / kőrbeéri a világot*”. Ehhez hasonlóan egyes költemények gyermekvereként hatnak a kötetben, viszont két é- és megelöltsége szememben sem marad el a tőbőlöl.

Az átélhetőség számomra viszont kissé problematikus *Lennerit Mógert* Tímea második verskötetében. A megtalált forma, a zárójelkelel teletöltöl vers ugyanis annyira vizuális, amennyire értelmileg földolgozható élmény, ám e kötet köztölt elszakad az érzelmi hatás, azt úgy kell előbányászni a háttértegezőölés mögöl.

Ez utóbbi már szellemet próbáló izgalmas játék, de ha első olvasásra nem öölös érzelmetöl a vers, nem biztos, hogy kedvem tartja a háttérben kutakodni.

Magyarán szólva, nekem túl sok a kötetbe halmozott szó-, illetve betűalkírnia. Fárast, amit viszont inkább a magam, mint a költő rovására írnék. Az viszont kétségetelen, hogy az effajta radikális nyelvi praktika lefordíthatatlanná teszi *Lennerit Mógert* Tímea verseinek zömét. Végtere: mindössze 84 oldal. Am huzamos időre kifutó, bibelölésre készítő kiadvány, amelyet a könyvhét utáni bemutatók során kiválóan fogadtöl a közönség.

(*Lennerit Mógert* Tímea: *Invensemerre szigetecské*. *Stock János* fotóival. zEtNO-BASILLISCA, Zenta, 2015, 84 oldal)

„Ez nem vonósnegyes, hanem rockzenekar!”

Gyurosovcis Attilával a Bad Times-sztoriról, rockzenéről, közönségről

Baja kulturális életének már több mint két évtizede meghatározó szereplője a BAD TIMES rockzenekar. A főleg az 1970-80-as évek magyar és külföldi hard rock csapatainak dalait előadó banda koncertjei rendre télt házat vonzanak a városban, legyen szó a törzshelyüknek számító Armstrong Klubról vagy éppen a halálközépfőt fesztivál léleljen feldíltított sorszatórról. Az együttes azonban gyakran máshol is fellép az országban, sőt a határon túl is sikereket arat. A csapat frontemberével (egyben egyetlen ma is aktív alapító tagjával), a zenészerkekből csak Gyuraként ismert GYUROSOVCIS ATTILÁVAL a sikerhez vezető útról, a népszerűség titkairól és a rockzenész-lét nehézségeiről is beszélgettünk. A rockzenével való találkozását így idézte fel:

■ – Egy osztálytársam középiskolába járó bátyja a 70-es évek elején Kecskemérről hozta haza a rockzenét, a Deep Purple, a Led Zeppelin és néhány progresszív csapat albumait. Nekem az első pillanatban nagyon megtetszett ezek az anyagok. Aztán hamarosan megjelent az életemben az első magyar hard rock zenekar, a P. Mobil is, akiket egy a tévében közvetített koncertjük révén ismertem meg. Már a hosszútávú, berruhás fellépéseik is magával ragadtak, és persze az akkor hallott klasszikus dalai is szorosan megfogtak. Már akkor látszott, micsoda rezessz érzés lehet több ezer ember előtt játszani, és hasonló hatást kiváltani a közönségből.

– Hogyan született ebből a zenélés, zenekar-alapítás ötlete?

– Amikor az ember ilyen jó zenéket hallgat, hamar végiggondolja, hogyan lehetne ezeket megszólaltatni. Persze a 70-es évek végén mind a technikai lehetőségek, mind a hangszerpiac erősen behatárolták voltak. Azért autodidakta módon egy akusztikus gitár segítségével próbáltam leszólni a klasszikus akkordokat, és gimnázista koromban arra is rájöttem, hogy némi zenei tudással a csajok előtt is lehet „virítani”, így ebben az időben hozták létre az első (amatőr) csapatainkat. Amikor pedig behívtak katonának (pontosabban határőrnél), akkor úgy gondoltam, létezik érdekesebb tevékenység is annál, mint egész nap a batáron posztolni, és meggyőzték az illetékeseket arról, hogy remekül tudok basszuszgátározni. (Ez persze erős túlzás volt.) A lényeg az, hogy ennek köszönhetően a másfél évtény katonasági jelentés része zenéléssel telt, bár a hétvégi zenéléseken a katonasztelek inkább a vendéglátás zenekre voltak kíváncsiak. Viszont amennyi haszna volt az ilyen vagy épp fahasi rendezvényeken való fellépéseknek, hogy komolyabban foglalkozni kellett a hangszerrel, és tulajdonképp ezzel kezdődött a zenei karrierem. Énekelni korábban olyan értelemben tanultam, hogy akkoriban még valamennyire megszűntek az ének-zenei általános iskolákban jelentkezettek, sok volt az

énekóra, kórus, zeneelmélet, és jó tanszerek is voltak. Persze mindezek mellett a hallás és az ürökölt hangú adottságok szerepe sem volt mellékes abban, hogy végül énekes lett belőlem, de a zeneiskolai műveltségre később is tudtam támaszkodni.

– Melyik nevez énekesek voltak rád a legnagyobb hatással?

– Kezdetben egyértelműen az akkor a P. Mobilban éneklő *Vikidál Gyula*, aki igazi ő-török és számomra hiteles fazon volt. De nagyon fontos az őt a bandában követő *Tunyogi Péter*, akivel később kiváló énekes-lyes kapcsolatba is kerültem, a külföldiek közül a Deep Purple mindenki énekesei (*Ian Gillan, David Coverdale*), vagy éppen *Robert Plant* (Led Zeppelin) hatott rám, de a klasszikus hard rock-török mellett több olyan énekes is tiszteltam, akik teljesen más zenei világban mozogtak.

– Hogy lett ebből Bad Times? Szerinted melyek voltak a csapat történetének fontosabb fordulópontjai?

– A rendezváltás után újra népszerű lett az élő zene, sok zenekar alakult az országban, és elég sok fellépési lehetőség is kínálkozott. Számos klub nyílt, élénk, pezsgő zenei élettel – szerencsére Baján is így volt. Fel lehetett lépni olyan zenészekkel, akikkel korábban hosszabb-rövidebb ideig játszottam már. 1994-ben merült fel egy olyan banda alapításának az ötlete, amely szokatlan a dalokat játszaná el, amelyeket mi is szeretünk. A dalszöveg háború elői menekült Bajjára az akkori gitárosunk, *Zsivovics Zoran*, aki Üjvidékről olyan zenei tudással, technikai háttérrel és hangszerrel hozott magával, hogy kőre építhettük a műsorunkat. (A magyar dalokat persze meg kellett ismertetnünk vele.) Négytagú csapatként indultunk, akkor még billentyűs nélkül. Az akkori fellépésben Nagy *Csaba* és *Stefánovits Péter* szerepelt még. A nevét a Led Zeppelin *Good Times Bad Times* c. dala utalva választottuk, de ennek egyfajta szimbólizója is van, hiszen más idők zenéi játszókk. Persze az évek folyamán számos tagcsereket volt; nem mindenki bírta a tempót,

mások anyagilag kevesetebb ajánlatok után mentek. Igazi fordulópontot jelentett, amikor ők évtény létezés után elkezdtek szervezni Baján a motoros találkozókat, amelyből összesen tizenkettőt tartottunk meg az évek folyamán. Ezekben több ezer ember vett részt, és egészen távoli helyeiről is érkeztek vendégek a városba. Amikor tízevesek lettünk, szerveztünk egy nagy születésnapi bulit, de ez eleve olyan mozgalmas időszaki volt az életünkben, hogy hettez kétszer-háromszor is felléphetünk az ország különböző pontjain. Ekkoriban játszottunk először külföldön; németországi vagy franciaországi motorosrendezvényekre is eljutottunk, de – még a háború idején is – felléptünk a Vajdaságban, Erdélyben is.

– Válaszolt-e valamennyit a csapat alap-konceptjára?

– Amyiban igen, hogy kezdetben szeretnénk volna saját dalokat is írni, de arra nem nyílt lehetőségünk, hiszen mindannyian munka mellett zenélünk. A dalszerzés pedig elmélyültebb, időigényesebb folyamat lett volna. Így inkább a közönség igényeit figyelembe véve bővítettük a repertoárunkat, a kezdeti, nagyjából 50 dalos katalógusunkat 100 fölé tudtuk tovaszítani, és ezt bírni, bármikor elő is tudtak adni.

– Minket köszönhet a tribüne (más csapatok által játszó) zenekarok az utóbbi időben tapasztalható hallatlan népszerűsége, miközben eredeti csapatot is szerényebb közönséglétszámok mellett játszottuk?

– Szerintem az a lényeg, hogy ha a közönség elmegegy egy bulira, akkor mindenképp jól akarja magát érezni. Ha olyan zenét hall, amit már ismer, nyert ügye van. Az ismert bandák (AC/DC, Led Zeppelin: stb.) dalait játszó bandák sikerre vannak ítélve, hiszen itt a rajongó pontosan tudja, mit kap a pénzért, már felteve, hogy a dalokat jól interpretálják. Magyarországon sok kiváló zenész van, akik egészen magas színvonalon adják vissza az eredeti dalokat, és nemcsak hangszeres tudásban, hanem külső megjelenésben, show-elemekben is képesek initialni példaképeiket. Például a budapesti *Five Forever Band* produkciója szicintem világszínvonalú; nem véletlen, hogy többet is játszanak külföldön, mint idehaza. Nekünk meg az volt a szerencsénk, hogy amikor elkezdtek, az országban nem volt olyan zenekar, amely ezeket a dalokat játszotta volna. Legfeljebb a pécsi *Coala* nevű csapat járt hasonló úton, de ők magyar szöveket nem száltak elő. Ráadásul azok a magyar csapatok (P. Mobil, P. Box), akiknek a dalait mi játszottuk, abban az időben

A Bad Times mai felállása: Szabó Dévid (gitár), Debrezeni István (basszusgitár), Gyurosvics Anila (ének), Bérési Zoltán (billentyűsítő), Kemer János (dob)

éppen szüneteltették tevékenységüket. Ennek köszönhetően szerették meg minket, és pl. az újszülött motorostalakközre már ötezer ember előtt léptünk fel. Mára pedig már az a generáció is megkedvelt minket, amely a dalokat szílei révén ismertte meg, és a rockzene szeretetét örökölte tőlük.

– *Mennyire állandó a csapat repertoárja?*

– Csak olyat adunk elő, amit megfelelő színvonalon el is tudunk játszani. Van egy magyar és nemzetközi klasszikusokra épülő állandó zenei gerinc, de a közönség igényei szerint más dalokat is felvesszünk a műsorba. Mivel Hammond-orgonát használunk, ígyvezünk olyan dalokat keresni, ahol ennek is szerep jut. Néhány kedvencem pedig el is kellett bocsátanom. Példán a Deep Purple Highway Star c. nótájában hangszereink bemutatásának technikai tudásunk, de azt láttuk, hogy a közönség nem vevő erre a kevésbé bulis, hosszabb dalra. Évente öt-hat dal vesztünk fel a programban, így ma összesen 80-90-et tartunk műsorban. (Persze mindet nem lehet egy bulin előadni.)

Az előadás során arra törekszünk, hogy a dal mind jól jobban hasonlítson az eredetihez, legfeljebb technikai hiányosságok miatt képzeltető el, hogy mondjuk egy gitárszólo kiestt elhárít. A szölk adhatnak egy kis lehetőséget arra, hogy a zenész a saját egyéniségét is beletegye a dalba, de azért itt is törekszünk az alapanyaghoz hí megőrzésére. A mai, modernebb rockzeneből, heavy metalból viszont tudatosan nem választunk; a Pokolgép, az Omen vagy épp Zivkoviczok jóval fiatalabb csapatok, és talán más közönségnek is szólnak. El tudnánk ugyan ezeket is játszani, de nálunk egyszerűen nem szerepel Hammond-orgona, másrészt mi ezután is a hard rock vokalát kívánjuk erősíteni – ott is van miből válogatni. Nyilván a műsor hossza is korlátokat szab; három óránál többet ebben a műfajban nem lehet

játszani, mi viszont ezt az időt ki is töltjük. Nincs két egyforma koncertünk; estéről estére másodp veráljuk a műsort. Különlegességünk még, hogy előszeretettel vesszük elő az egykori jogoszdít Bjelo Dugme zenekar számait is, akikre még annak idején a jogoszdít televízió közönszenei adásiban figyeltem fel. Minútan a véremben benne van a dicszázv vonal, a szövegkkel nem volt gondom, és bár a közönség eleinte csodálkozott, hogy mi ez, később már Peszen is követelték tőlünk. Amikor pedig Zsár Károlvica filmet néltünk is szerettük feltek (ezek zeneszerzöje, Goran Bregovic a csapat tagja volt), még többen figyelték fel rájuk.

– *Nevez meg néhány igazán emlékezetes fellépést a csapat történetéből!*

– Rendkívül emlékezetesek a határon túli magyarok területen adott koncertek. Itt a közönség olyan ocsadó szeretettel fogadja az anyaszegzi csapatokat, hogy ez szinte leírhatatlan. Székelyudvarhelyen egyszer az újszaki érdéken játszottunk, mégis több ezer ember viett meg minket a magyar dalok kedvéért. (A remek hangulatot javította a csiki sör is.) A Vajdaságban pedig idén a határátlépés nehézsége miatt nem értünk oda időben a helyszínre, de a közönség a három órák késés ellenére is megvárta minket egy 800 fős faluban, és mintegy 600 ember tombolt a zenénkre. Ígyenkor persze nem lehet farsóságra hívatkozni... Szerencsére abban is volt résznünk, hogy sok ezer ember előtt lépessünk fel, például az EPOTT keretében, és az is nagy élmény volt, amikor a budapesti Petöfi Csarnokban ugyanazt a hangtechnikát használhattuk, mint az előző napokban ott fellépő Whitetake. De különlegesség a bajai haliból rendezvény fellépései is, hiszen itt olykor 2-3 ezer ember is eljön a kedvünkért. Ígyenkor érezzük azt, hogy ezért érdemes csinálni. Igaz, hogy a söröslát kissé elcsúgott helyszín, talán másuttan is a prog-

ram színvonalához. De szeretném elérni, hogy jövőre a fesztivál egyik napján bajai zenekarok vehessék birtokba a nagyszínpadot; biztos vagyok benne, hogy megfelelő technikával 4-5 ezer embert is meg tudunk szállítani.

– *Mennyiben más egy bajai koncert, mint egy vidéki fellépés?*

– Baján 21 év alatt számtalan koncertet adunk már, de itthon is próbálunk mindig valami újat mutatni. A helyiek nyilván tudják, mit várhatnak egy Bad Times-bulitól, öket könnyű megfizni. A fesztiválfellépés anyiban más, hogy ott sokan nem ismernek minket. A bajai közönség némileg átalakult, hiszen a gyermekeket nevelő gyenes korosztály (akkal együtt kezdtek a pályánkat) nem biztos, hogy eljön a fellépéseinkre egy-egy hétvégére, viszont a gyermekek barátaikkal szívesen jönnek, és maradt egy hűségos mag, amely sok év után még mindig kíváncsi ránk. Meg aztán nekem is kiterjedt barát-ismeretség köröm van, és az internet is sokat segít a tábor szélesítésében. Akikkel jóban vagyunk, azok megfizetnek azzal, hogy eljönnek egy-egy koncertre, és lehet, hogy a barátait is elhozzák. Még így is előcsodálkozom néha, hogy egy-egy ember ugyan hogy került az Armstrongba egy Bad Times-koncertre...

Nekünk nem derogál a kintnyelkési falvakban játszani sem, számos polgármestert ismertem meg a zenekar révén, így gyakran hívunk falunapokra is. Persze ma annyira már nem is világosztatunk a felkérések között: az utóbbi években alaposan beszölköltek a fellépési lehetőségek (a régi klubok nagy része már nem működik), viszont nagyon sok zenekar van, és sok helyre nem az éltben játszó, hanem playbacke tógó csapatokat hívják meg – jóval nagyobb pénzért. Persze tény, hogy veünk több a good: a technikát fel kell szerelni, be kell állítani, de cserébe töbet is játszunk érte. Bajja 50 km-es körzetében léteyegben mindenhol játszottunk már, és több helyre rendszeresen vissza is hívunk.

– *Hogyan szervezödének a Bajától jóval távolabbi koncertek?*

– Amikor a csapat a fénykorát élte, akkor az ország legnagyobb motorostalakközjén, Újszülött vagy fellépés nagyon sokat szölkötött, hiszen 10-15 ezer ember is jelen lehetett. Itt mi rendszeresen játszottunk, és a szombat esti „nagy” koncertek után léptünk fel. Anyi ember látott minket, hogy az ország különböző motorostalakközjéjén meg úgy hívtak a saját rendezvényeikre Tokajba, Szombathelyre, Szegedre és másbóvra is. Az akkor épített kapcsolatok a motorostalakközjéjén megszölköltek is megmaradtak, és ezeknek köszönhetően játszhatunk Bajától távolabbi is. Ma ugyan motoros rendezvény jóval kevesebb van, viszont vannak helyettük falunapok, illetve fesszel-át a rockklubos fel-

lépések. De hívtak már „rockerkalodálcobná” vagy akár születésnapi rendezvényekre is.

– *Fellépéseitek alkalmával nyilván a hazai színtér számos kiemelkedő alakjával is megismerkedtetek.*

– A bajai motorostállókörök lényegében valamennyi, az első vonalba tartozó rockzenekar el tudtak hozni. Nagyon jó kapcsolata kerültünk ennek révén *Deák Bill Gyulával*, később Tunyogi Péterrel, a *Lordal*, az épp aktuális P. Mobilnál vagy épp *Rudán Joe-val* (korábbi *Coda*, *Pokolgép*, *P. Mobil-énekes* – a szerk.). Néci még a lakodalomban is a Bad Times játszott, és azóta is járunk egymáshoz vendégszerep. Bajai akusztikus fellépésén pedig engem is a színpadra hívtak, és néhány dal erejéig jelen volt a 20 éves jubileumi koncertünkön is. Azóta meghívtak Tunyót is fellépni úgy, hogy mi kísértük. Szóval bíráske vagyok arra, hogy gyermekkorom bátyáival állhattam egy színpadon, némelyikükkel pedig játszhattam is a zenei múlt örökösös darabjait. Van is persze egyfajta kölcsönös tisztelet a csapatok között, helyben egymás fellépésére is járunk, és segítjük egymást. Például ezért hívtam én is legutóbb a színpadra *Buzsáti Vendét*, egy országos gitáros tehetségkutató bajai győztesét. De ha engem hív meg valamelyik csapat, szívesen rendelkezésre állok.

– *Mennyire terveztek a dalok közötti konfőrúlisok, meggyővelések?*

– Amny biztos, hogy nem akarok hatásvadász lenni. Lehet persze, hogy a koncert hevében néha elvetem a sulkyot, de hát nem vonáségyes vagyunk, hanem rockzenekar, így olykor keményebb szavak is elhangzanak, de ebben sem szabad túlzásokba esni. Erre külön készülni nem szoktam, az átközt szövegeim abban a pillanatban születnek meg. Az a fontos, hogy a közönség és a zenészek közös buliállomásra kerüljenek, s kialakuljon a koncert íve, amelyet nem szabad megfűteni. Persze néha tesz az ember utolsókat, de a direkt politikáért tudatosan kerüljük.

– *Történt veletek valamilyen emlékeztető színpadi baki, balései, szerencsétlenség?*

– 21 év után is retteggek ettől, hogy a színpadon valami kellemetlenség történik velünk. Olyanra szerencsére nem emlékszem, ami komolyan megviselt volna. Egyszer megbotlottam, és éretem a színpadon, de ezt megpróbáltam úgy eladni, mintha a produkció része lett volna. Volt, hogy megakadtam a szövegben, de a társak kisegítettek. Olyan persze történt, hogy elkéstem valahonnan, és aztán közölték

velünk, hogy többet ne is jöjjünk, de komoly hatáskor zenekari botrány nem fűződik a csapat nevéhez. Remélem, így is marad.

– *Hanghordozók, DVD-k készítésében soha nem gondolkodtatok, hogy az utókor számára is maradjon valami a Bad Times koncertek hangulatából?*

– Volt már ilyen, nagyjából 10 éve kiadtunk egy lemezt, amelyre 10-11 nekünk tetsző dal rögzítettünk 500 példányban egy helyi stúdióban. Ez mind el is fogyott. Ma viszont a szerzői jogokra vonatkozó jogszabályok kuszasága miatt erre szinte semmi esély sincs. Nekünk minden egyes dal után fizetnie kellene, míg például én egyetlen fillért sem láttam a bajai furbalospap általán el, és a meocsek előtt rendszeresen játszott himnusz után. Annak idején a motorostállókörök megtartásáért is súlyos pénzeket kellett fizetnünk a szerzői jogvédő hivatalnak. Egy esetleges DVD-hez van egy jól használható, a keverőpulttól rögzített bajai koncertfelvétellünk. Már csak a sokszorosítást és a borítót kellene megoldani, és akár árusíthatnánk is. Ez egy igazi koncertvideó: megmutatja az élő Bad Times a maga világában, akár kisebb hibákkal is, ahogy épp akkor szölt. Ezt nagyon szívesen közkinccsá teném.

– *Ismeri, hogy a Bad Times mellett más formációkkal is játszott. Miben különböznek ezek az anyagoktól?*

– Ez összefügg azszal is, hogy a csapat felkérései az utóbbi időben megcsappantak, így több szabadidőnk lett. Ez hívta életre azokat az akusztikus formációkat, amelyek úgy is működnek, ha két-három ember leül a szőzű sarkába, és szórakoztatja a közönséget. Ezt tanult gitáros kollégáimmal, *Nagy Imrével* és *Északi Szabolccsal* találtuk ki. *Long Step* néven olyan dalokat próbáltunk játszani, amelyek a Bad Times programjába nem fűnek bele, én viszont szeretem és szívesen énekelem el őket. Mondjuk egy *Hobo*-ballada vagy egy megzenésített *Kassai Átila*-vers a Bad Times-től fűresán hangzana, vagy akár a *Kassai* egyes

dalait is szívesen előadjuk akusztikus formában. Az eredeti dalok akusztikus átoldozása a gitáros részről nagy odafigyelést igényel, főleg hogy ma már többnyire csak ketten játszunk lemev. De 5 különböző technikai kilyük segítségével képes úgy transzponálni a dalokat, meg egy zenei alapot rögzíteni hozzájuk, hogy a dalok valóban igényesen szólaljanak meg, 6 pedig szóltchasson hozzájuk. Ez Inre tehetségét dicséri. Én az évek mellett néhány csözög segítségével alkotom „a kisebb ritmusvezérlőt”.

– *Mennyire éri meg ma anyagilag egy rockzenekart fizesetni, koncertezni?*

– Ma igazán csak azoknak éri meg, akik a médiában is meg tudják mutatni magukat. Onnantól minden koncertszervezővel más alapállással tárgyalhatunk. Ma az élő zenének nincs igaz becsülete Magyarországon – legalábbis ezen a színter, ahol mi tartunk. (Bár szerintem nem vagyunk rosszabbak, mint sokan az élemezvényben.) Mi több mint három órá játszottuk előben egy bizonyos összeggel, ehhez képest mondják egy tévés tehetségkutató felínt, playbaok fellépő sztárocska harmincperces műsoráért ennek a sokszorosát fizetik ki. Megalázó helyzet, hiszen lehet, hogy két rendez hangot tem tud lefogni a gitáron, de a tévés háttértémogatásnak köszönhetően sokan ismerik a nevét. Mi pedig sok évet álltunk a zenekarba és a felszerelésbe, míg ezeknek a sztárfelepeknek gyakran saját mikrofonja sincs. A piac viszont öket istentí, csak mert a tévében láthatók voltak. A valóban élőben játszó csapatok – néhány kivétellel – nagyon hiál vannak a kifizetési listákon. Hogy szemléltessék a dolgot: egy szabafestő-műzoló egy óra alatt megkeres annyit, mint amennyit mi a három óráért fejenként. (Gitárosmi pedig tudni kell, és több száz ezer forintos felszerelés sem fér hozzá.)

– *Mennyire figyeltek oda a hangszereitek minőségére?*

– Szerintem világszínvonalú a hangszerparkunk; ugyanazokat a márkákat használjuk,

amelyeket a nagy sztárok is. De ez szükséges is ahhoz, hogy a zene úgy szóljon meg, ahogy szeretnénk. Egy gitár több száz ezer, egy Hammond-orgona kb. 600 ezer forintba kerül, de az én jobbik *Shure* mikrofonom is nagyjából 100 ezer forintot ér. Ugyanígy komoly költsége van az erősítőknk, végfókóknak, a keverőpultnak – egyenként is komoly beruházások ezek, persze ahhoz, hogy kihasználjuk őket, technikai tudás, gyakorlat is kell. Főleg amiatt méltatlan az anyagi elbírálásunk, mert nagyon sokat

„Gyula-pda” koncerti közben

kehl áldozni a technikára, például a több ezer forintos gitárúrókat kéthetente cserélni kell.

Pedig még technikus sem utazik velünk, magunk pakoljuk és szereljük be a cuccot, vezetjük a kisbuszt – technikai személyzetre egyszerűen nem futja a fellepti díjakból.

– *Ma a média számára a rockzene szinte nem létezik. Hornan jöhet utánpótlás, honnan lehet bánsa az általános és játszót mozoknak?*

– Szerencsére az interneten minden elérhető, bár úgy tűnik a magyar rockzene ismét az undergroundba szorult vissza. A rádiók, tévék olyan dalokat nem is játszanak, amelyekben torzított gitár hallható. A rockcsapatok ma csak koncertezés révén tudják magukat fenntartani. (Az internetes letöltések miatt ma már a jellemezésekben sem lehet bízni.) De a világátlalon felhívhatják magukra a figyelmet, illetve ha bekerülnek egy-egy fesztivál, városnap programjába, megtalálhatják a fiatal csapatok is a közönségüket. Ha tényleg jó zenészek, és jó dalokat írnak, arra lehet

épfeni. Szerintem nagyon sok ügyes gyerek van, sokan tanulnak hangszereken játszani, nekem is sok kollégám tanult. A srácok vonzódnak a hangszerekhez, és aki tehetséges, kitartó, meg némi sikerélménye van, az meg is marad a hangszerrel. A jó tanároknak köszönhetően Baján élnek zenei élet van, és sok, fiatalokból álló csapat is működik, szóval utópótlás biztosan lesz, csak az a kérdés, milyen zene irányba indulnak el.

– *Mamár nem ritka, hogy egyes rockzenészek akár 70 éves kor fölött is színpadon állnak. Vajon meddig lehet ezt művelni, mennyi lehet még benned és a Bad Timesban?*

– További 20-25 évben nem mernek gondolkodni, de mondjuk ötöt még mindenképp szeretnék a színpadon. Általában úgy indokol nekik egy évszék, hogy jó lenne, ha annyi bulink lenne, mint az előzőben volt. 2014 végén nem hittem, hogy idén ez meglesz, de szerencsére elég sok megkeresésünk van. Ugyanakkor ez komoly fizikai és mentális igénybevétel is, a hétfégenkénti utazgatás

pedig csatlád vagy munka mellett egyáltalán nem könnyű. Főleg, ha a zenésd mellett a technikával és a reklámmal is magunknak kell foglalkoznunk. Ebben bizony el lehet bűndni, de nagy részt nem is szívesen bíznám mássa. Ha kicsit feldertülne a magyar rockzene fölött az ég, lehet öt érfős évünk a pályán, és még jótélven állhatunk a színpadra. Persze ehhez az is kell, hogy ne túrtérjen semmi vöröten, és a csapat együtt tudjon maradni. Erőt ad, hogy a polcomon olyan csapatok (Desp Purpia, Uriah Heep) anyagi vannak, akik maguk is a „mindhalálig rock 'n' roll” jegyében működnek sok-sok évized után is.

– *A bajai közönség mikor láthat benneteket legközelebb?*

– Október 10-én, az Armstrongban lesz a következő „soros” koncertünk, majd pedig december 5-én ugyanott a Rock Télió rendezvény keretében várjuk a rockrajongókat.

Mayer János

Díszdiplomás pedagógusok köszöntése

■ Azok a pedagógusok (óvónők-óvodapedagógusok, tanítók, tanárok), akik 50, 60, 65, 70, 75 éve kapták meg oklevelüket, és hosszú éveken át kiválóan végeztek áldozatos nevelő-oktató tevékenységüket, Magyarországon arany, gyémánt, vas, rubin, gránit jubileumi díszdiploma kitüntetésben részesülhetnek. A bajai Étvöts József Főiskola örömmel ápolja ezt a hagyományt, hogy volt hallgatóinak jubileumi díszoklevelet állít ki, adományoz azoknak, akik hivatásuk gyakorlása során közmegebecsülésre tettek szert, ezzel a főiskola hírnevét is öregbítették.

Az intézmény 2015. őszén tartotta ez évi ünnepségét. A nyugalmas pedagógusok az A épület 88-as termében dr. Melicz Zoltán, a főiskola rektora és dr. Kármácz Mária, a Pedagógusképző Intézet igazgatója köszöntötte. A rektor felidőzte 1. osztályos kisgyermekkorát, és nagy tisztelettel és bárával emlékezett arra a tanító nére is, aki elindította a tudás megszerzésének útján, ezzel meghatározó volt későbbi pályájának kialakulásában. Az igazgató részony szeretettel méltatta azokról a pedagógusokról a munkáját, akik az ő életében jelentős szerepet játszottak, és akiknek nagy mértékben köszönhetette, hogy ő maga is a pedagógus pályát választotta.

A Pedagógusképző Intézet hallgatói tartalmaz, verses, dalos, zenés műsoraival köszöntöttek a nyugdíjas pedagógusokat. A díszokleveleket dr. Melicz Zoltán rektor adta át.

Arany oklevél kitüntetésben a következők részesültek: Dr. Ábráné Bokor Margit, Angeli Jánosné Fodor Ilona, Dr. Bagóczykné Székely Éva, Bakó Józsefné Erdős Gizella, Bórvérvé Emlőke, Beck Istváné Hegyesi Katalin, Berger Józsefné Cserevölgyi Mária, Berki Lászlóné Bíró Mária, Bokor Irméné Barna Edit, Boldizsár Lászlóné Vándor Kornélia, Deák Ferencné Padli Mária, Dr. Faragó Gyuláné Melts Erzsébet, Gáncs Antalné Kiszfalvi Gyöngyi, Hastenteufel Erzsébet, Heger Edné Borbély Katalin, Hopp Jenőné Székely Anna, Horváth Józsefné Kossovics Gizella, Kágya Lászlóné Ripstein Erzsébet, Kárpáti Bóliné Jusch Magdolna, Keszeihegyi Jánosné Berg Katalin, Koch Jánosné Papp Erzsébet, Kolár Lajosné Dugár Mária, Kovács Ferencné Bagi Veronika, Kocsi Árpádné Ignácz Mária, Lakó Sándorné Guadriza Judit, László József, László Józsefné Deák Anna, Magyar Sándorné Rácz Ilona, Majoros Józsefné Pozsgai Klára, Márty Jánosné Rajkai Irén, Marton Irméné Pálfi Julianna, Papp Lászlóné Dál Ilona, Radányi Lászlóné Bartal Magdolna, Schaffer

Méhályné Zádori Éva, Solymosi Margit, Süttöri Pálné Szabó Katalin, Szamosi Endre Ferenc, Szeri Béla Levente, Varga Irméné Hazzi Katalin, Zöld-Kovács Jánosné Kerekes Margit. Gyémántdiplomát kapott Bárd Lászlóné Mátyás Mária, Borits Antalné Lax Éva, dr. Böngyi Árpádné Havasi Erzsébet, Csere Róbertné Deák Julianna, Firdny Adrienne, dr. Ligeti Antalné Láng Margit, Molnár János, Nébolyai Sándor, Suller Zoltán és Vincsura Mária. Erzsébet Róssa Mária.

Az oklevelet átvételét dr. Kosziczki Tamás főiskolai docens, okroganművész, halk, kelemes zongorakeringője kísérte. A díszdiplomások nevében Mátyás Jánosné nyugdíjas általános iskolai igazgató meleg szavakkal mondott köszönetet a főiskolások, szeretettel visszatérőként pályájára. A rendezvény előző énekléssel zárult (Ha én róza volnék...). A kitüntetettek meghatottan mélták az ünnepeket, dícsőre Csizke Andrea főiskolai referens figyelmre, gondos előkészítéssel munkájára is.

Az ünnepeken megjelenteken kívül az idén a főiskola további 23 aranydiplomát, 29 gyémántdiplomát, 6 vasdiplomát és 1 rubindiplomát adományozott azoknak, akik szándékuk szerint azt otthonukban, a helyi önkormányzatoknál vagy egykori munkahelyükön kívánták átvenni. Minden kitüntetett pedagógusnak szívóbb gratulálunk, és további tartalmas nyugdíjas éveket kívánunk nekik!

Dr. Fátai Klára

Süllő és bandár

■ A süllőről szólók most és rokonairól, a kisebb sügérrel, és unokatestvéréről, a tegegeri süllőről.

A magyarok azt gondolják, hogy a süllő a magyar folyók legzamatosabb hala, különösen jó akkor, ha a Dunából halásszük ki. A pecálók főképp a köves partterületeken fogják, akkor, amikor a Vénusz a látóhatár fölé érkezik, vagy hajnalban, a legközelebbi folyó-alászállásakor.

A családi rekordot régóta sógorom, Laci tartotta, aki egyébként a megye sakkbajnoka volt. A stílűs, amelyet kifogott, majdnem három kilót nyomott. 1978 nyarán egy napon elhatároztam, hogy folytatom a dunai utazásomat. Az első menetem unokatestvéremmel, Imrével túráztam 1975-ben, egy Bluebirdnek keresztelt kanadai kenuval, amelyet egy kicsit átalakítottam. Két kipárnázott ülésel kényelmesebb lett. Az első és hátsó részt impregnált vízszomlat fedtük le, és kenuvezők helyett kajakevezőt használtunk.

A „második elővetelem” teljesen különbözött az előzőtől. Akkoriban volt egy kis vitorlásom, egy „pool-dinghy”-m, és a tiszám egy amatőr, de tapasztalt tengerész volt. Az elővetekzőz harminc évben felderített a Duna be nem járt részét, egészen a Fekete-tengerig.

Térjünk vissza a pecálás fénykorára, amikor Imrével és az öcsémmel fogtuk a halakat! Imrével 1975-ben fogtam egy paducot, és magyaros halászlévet főzünk belőle a kis hordozható bogracsunkban Németországban. Ausztriában megvendégeltek az osztrák sógorok, akik milliókkal fogták halakat. Utunk sorsa Érdre értünk, ahol Imrének volt egy barátja a városban. Úgyhogy beszállt úgy két kilométert, és társaságban töltött egy éjszakát. Én felállítottam a sátramat a Duna egyik mellékármánál találkozásánál, és nyolc stúgert fogtam vacsorára. A sügér nagyon szúrós hal. Először el kell tivoítani a belső zaigereit, aztán óvatosan meg kell sütni tűsként!-mindenestül. Utána vágjuk le a fejét. A bőre most olyan könnyen levehető, akár szerelmeskedés előtt egy nőről a ruha. A sügér húsa isteni, de óvatosan a szálkával!

A „második elővetelemkor” Bajánál, a Túr István-emlékműnél kötöttünk ki a kis vitorlással. Túr István hős volt, Garibaldi seregében generális. Abban az időben vált haditengerészeti mérnöké is. Segített a Panamacsatorna építésében, és részt vett a Sugovica, a Duna bajai csatornájának szabályozásában is. (Talán amikor meghalok, hamvaitam a Duna magába fogadják ott, azon a helyen.

Mint ahogy megtörtént a *Donaubis Donau* trillóán fészereplőjével a regény legvégén, és unokatestvérem, Imre hamvaival is.)

Angol barátommal történelmi folyón levitorlázunk a Bajtóti 30 kilométerre lévő Mohácsra. A 70-es években itt húzódtott a határsáv Magyarország és Jagozslavia között. Nem mehetünk tovább. A derék magyar határőr feltartóztatott bennünket, mert az útlevelemben megtalálta fiatalabb lányomnak, Andreának a nevét, aki akkor kicsi lány volt, és Baján, a hűgómáni nyaralt. Sárnat vertünk az újmohácsi oldalon, s angol barátom ott maradt, míg én Budapestre utaztam, és könyörgtettem a Külügyminisztérium hivatalnokának, hogy orvosolja a bajomat. Elutasított. Mentem ismét Újmohácsra, és kiszabadítottam Billt a moszkítók rabaságából. Átköztia Sket: „*Nem maradtok ebben a moszkítóvárosban!*”- mondta, és visszautazott Angliába.

Én Bajára vitorláztam, ott Péter öcsém csatlakozott hozzám. Úszás, vitorlázás, evezés, merülés a Dunába – ez volt az én másik természetem. Emlékszem a vízmalomra, az elárllytát hajókra, orosz katonákra, akik gránátrobottáissal halásznak; hullákra, amelyek a felszínen lebegtek, evezősversenyekre, fenékhorgászásra. Péterrel együtt azt kívántuk, hogy másfél naps, folytatólagos halászatra menjünk. Volt egy motorcsónákja és egy kis csikije. Felmentünk a Fekete-erdőbáz (a helyhez), amely a Gemenc része,

jól védett, természetes rezervátum a Duna jobb partján. Voltunk a horgászotunk a fenékhorg, a dobóhálóék, egy palack víz és valamennyi élelem. Lassan csoportunk egy órán át egészen a villánk sarkáig. Fogtunk néhány keszeget, a kisbirkákba tettük, amelyet a csónak hátzott. Amikor a Vénusz megjelent a horizonton, lelettük a fenékhorgot ötven horoggal a Verénka sziget oldal részénél. Csalinak volt juhsejtünk, kockára vágunk, és a horgokra raktuk. A horgokat kb. 25 méterre tettük le. Tíz horog után volt egy súly, hogy megtartsa a csalit a folyógygyban. Miután elvégeztük a munkát, beültünk a csónakba, megettük az elemzősniánkat, és az augusztusi eget bímultuk. Amatór csillagászoktat felismertem kb. száz merceyit tested felettünk az éjszakai égbolton.

Péter tizenegy és fél évvel volt

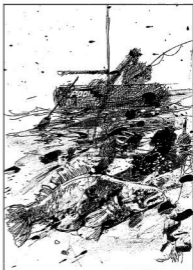
fiatalabb nálam. Jó hangulat volt rá a feleség, Magdi. Mesélte, hogy miként hozott neki 3-as horgokat Jagozslaviából, amikor még csak a kedvese volt. Így aztán biztos lett benne, hogy Magdi az ideális asszony, akit feleségül vehet. Kései halászatunkkor kislanýuk, a három éves Kismagdi anyjával együtt várt ránk a Sugovica melletti lakásukban. Hajnalban felszedtük a fenékhorgot. Péter irányította a csikót. „Nagy” – mondtam, mert éreztem a húzását. Egy tok bukkaút fel. Kiszakolta. 4,5 kilogramm volt, és hatvan centi hosszú. Abban évben a legnagyobb fogás nálóbból Dél-Magyarországon.

Mit tehetsz a nagy kifogott hallal? Hát megeszed Péter kifilézta, zsemlemorzsába forgatunk. Sült krumpli és uborkasaláta volt mellé. Bőven jutott nagyótyáimnak, *Kabdebó István*nak és *Tinusz Ernő*nek, régi osztálytársamnak is belőle.

Voltak fogásain később is, kisebbek. 2015 elején kimentem Dun Laoghaire-be Írországban. Öt perc alatt volt kapásom. Aztán azonnal utána erős rántás. Nosza, rajta! Sokfiig küszködtem vele, mire kijött a tengeri süllő, tengeri rokona a süllőnek. Ez négy kilót nyomott élőhalánt. Hagymaszósszal készítetttem el. A nap vendége a tehetéges *Ferenc Réka* színművészóna volt, vele fogyasztottuk el. 2014-es évjárát Sarita Helena saavignon blanc-t itunk hozzá.

Hurrá, Neptunusz!

Kabdebó Tamás

Nagy napok kis tükré

KOVÁCS CSABA

EGY KISVÁROS NAGY NAPJAI 1848-49.

■ Kovács Csabával kapcsolatban közismert az 1848/49-es eseményekre irányuló szenvedélyes érdeklődése, amelyekhez kapcsolódóan számos értékes relikviát gyűjtött össze. Az is tudható róla, hogy komoly törekvése a forradalom és szabadságharc helyi eseményeinek megismertetése a szélesebb közönséggel, hiszen e tekintetben a bajaiaknak is van mire büszkének lenniük. Regénye cselekményének középpontjában ugyans az esemény (az osztrák *Hercules* csapatzárlott hajó taroképtelenül tétele) áll, amelyre a Sagovicza partján a közelmúltban – ugyancsak a szerző kezdeményezésére – felállított ágyú is emlékeztet. A jeles eseménynek a szerző ifjúsági regény formájában is emléket kívánt állítani, hogy a fiatalabb generációk is megismerhesék a helytörténetet e legendás epizódját. A szándék mindenképpen ödvözlendő, ahogy az is, hogy jól látható, hogy Kovács Csaba számos irott forrást, kortárs dokumentumot használt munkájához, és maga is igyekezett címgyűjteményi Bajai város múltjában.

Csak hogy történelmi ifjúsági regényt nem könnyű írni. Egyrészt azért, mert a téma miatt még a legnaposabb felkészültséggel is könnyű tárgyi tévedésekbe, anakronizmusokba botolni, másrészt azért, mert a fiatalok olvasók számára nem elég a történelmi hitelesség, a történetnek szórakoztatónak, fordulatosnak és izgalmasnak is kell lennie, és az sem baj, ha az ifjú olvasó képes valamelyik főbőszé aazonosulni. Mindez az író mesterség része, amit nagy írónk többsége is évtizedes tapasztalatok és elméleti tanulmányok után sajátított el mesterségek.

Kovács Csaba e regénye alapján még nem tart it. Bár a téma kétségkívül alkalmas arra, hogy egy regény alapötletét adja, amely kitér

a fiktív cselekmény építhet, ahhoz azonban, hogy a könyv valóban élvezetes olvasmány legyen, a többi rész jobban ki kellett volna dolgozni. A szerző sok szempontból jól és hitelesen jeleníti meg a 19. századi Bajai hangulatát, sőt, eredeti dokumentumok közlésével is erősíti ezt, és szereplők névadása jól jellemzi a soknemzetiségű kisvárost. Főszereplőnek figuráit azonban nincsenek kellően árnyalva, nem látunk komoly jellemfejtődést, a cselekményből pedig az sem következik, miért viseltetnek egyesekhez ellenségesen, másokhoz szimpátiával. (Pedig erre lett volna lehetőség, ha például részletezte volna a város megszállásának eseményeit, a megszállók önkényét, a császáriakkal és az „araló ráccokkal” szembeni ellenérzések sokkai indokoltabb lehetne.) Az egyik főbőszé, *Schwarcz Ebdárd* még azelőtt meghal, hogy igazán megismerhetők volna, így viszont az olvasó sokkal kisebb fájdalommal lép túl rajta. Az ellenséget és a forradalom előtti helyzetet pedig még ennyire sem ismerjük meg, így viszont nem látható, mi az oka az ellenérzésnek és az áprilisi törvényeket követő elfuránknak. A cselekmény pedig nem elég fordulatos ahhoz, hogy izgalmas is legyen. Természetesen nem azt várjuk, hogy a szerző „leja és a történelmet” egy jobb sztori kedvéért, de több fiktív elem (szerelemi párharc, ellenséges ármánykodás, félreírás, árulás stb.) beépítésével, az alapötletet meghagyásával sokkal kevésbé kiszámítható módon juthatott volna el ugyanahhoz a végkifejlethez. A történetet Kovács Csaba lineáris módon beszéli el, amelyet csak nagyon kevés retrospektív rész szakít meg, így még a legfontosabb szereplőkről is nagyon keveset tudunk meg, az ellenség pedig teljesen arcatlan marad. Egyes, fontosnak ítélt történeteket viszonylag hosszúan, de egyetlen nézőpontból (a mindentudó elbeszélőből) ábrázol, míg másokat alig néhány sorban intéz el, ettől a történet kissé hézagos marad.

Az összességében hitelesnek mondható történelmi tablóa is becsúsznak apróbb hibák, amelyek közül csak néhányat említek. A fogadás *János Márton* például aligha dicsekedhetett azszal, hogy a Gemenben szarvasbikát lőtt, a vadászat ugyanis főlöszéri eljog volt, s még 1848 után is erdőalajáción birtoklásához köztették. 1848 márciusában pedig még aligha várhatta a napi sajtót, a forradalom előtt ugyanis ilyen nem volt Magyarországon, még a legnépszerűbb újságok (*Pesti Hírlap*, *Jelenkor*, *Nemzeti Újság*) is legfeljebb csak heti 2-3 alkalommal jelentek meg a cenzúra átfutási ideje

miatt, vidékre pedig csak jelentős kíséssel jutottak el. (A regényben említett *Kisváros* a. lap 1848. június 8-án jelent meg először.) A bajai gimnázium csak 1851-től volt *főgimnázium*, a regény cselekményének idejében hatosztályos, *királyi nagygimnázium*” címet viselt, és a nyitkapó tölgyfa kapu (42. o.) megélete is kétséges, ú. a gimnázium régi épülete a tűzvészben elvészett, a ma ismert épület – eredetileg egyemeletes – formáját is csak 1892-ben nyerte el. Bár a regény azt sejteti, hogy a bajai városba már ekkor a Grassalkovichok egykori kastélyában lett volna, valójában a hivatalok csak 1863-ban költöztek ebbe az épületbe. Kétséges valószínű, hogy az 1848 júniusában frissen hivatalba beiktatott *Mészáros László* hovvédelmi miniszter személyesen részt vett volna egy bajai nemzetőr-toborzáson (városunk országgyűlési követéve is távollétében választották meg), az viszont egészen bizonyos, hogy *Vörösmarty Mihály* ottkor Bácsalmás képviselőjeként nem marhatta be, mert a költő – pótlólagos – megválasztása csak július 10-én zajlott le. *János Kata* arról álmódzik, hogy majd jogszertű házásságot köthet Schwarcz Ebdával, ám ezt az akkori törvények szerint nem tehette volna meg: zsidók és keresztények Magyarországon csak 1894-től kelhetek egybe törvényesen. A bajai közép nem emlegette „sváboknak” az osztrák hadser tagjait, hiszen a magyarországi svábok többsége a forradalom partján állt, és aligha lehetett öszakeverni őket a császári katonákkal. Ugyanakkor feltűnik, hogy a regényben „az utca embere” is milyen rendkívül téjközött mind a város múltjában, mind az azon kívül történő eseményekkel kapcsolatban. (Pl. *Tör István* hállában viselt dolgaíró ilyen rövid idő alatt aligha lehetett információsi.) Ehhez képest *Katona Pál* Debrecenbe akarja menni a bajaiak levelet (158. o.), pedig a kormány június elején – de még az orosz intervenció előtt – visszaköltözött Pestre. Ha viszont itt közben már látta a betűzőlő „muszkát”, akkor a kormányt Szegeden vagy Aradon kellett volna keresnie. Azt is illúzió lenne hinni, hogy Baján – ahogy máshol is – mindenki azonnal a forradalmi eredmények híve lett volna; közismert, hogy sokan tartottak a jobbjárfelzabadságtól, a törvény előtti egyenlőség, de még a cenzúra eltörlésének „veszélyes” következményeitől, ugyanakkor a nyilvánvaló helyi szinten és a rendkívül feszült dél-bécsaki helyzet folytán érkezett menekültek révén is jelentkező nemzetiségi csatározások kiharadnak a cselekményből, és persze a hadsereg toborzása sem minden-

kiből váltott ki osztatlan lelkesedést. Persze ezek inkább csak a történelemben jártas olvasóknak szólnak zsemlet, de amennyiben műlünk megismertetése a cél, akkor erre is oda kell figyelni.

A másik kritikus pont a regény nyelvezete és helyesírása. A szerző helyenként (véltetésben a hitelesség erősítésére) archaiszt nyelvet használ, csak hogy ez nem a legszerencsésebb, mert ettől még a szövegét – az idézett dokumentumok kivételével – senki sem fogja 19. századának gondolni, a megértést viszont nehezíti. Ennél is nagyobb gond a helyesírás hibák bosszantóan nagy száma, különös tekintettel a vesszőhibákra és a tulajdonnevek írására. Mindez erősíti azt az érzést, hogy a könyv megjelentetése előtt mindenképp szükség lett volna egy szakmai és egy nyelvi lektor/ korrektor alkalmazására, aki a hibák nagy részét biztosan javította volna. Tipográfiaiilag pedig könyvek esetében is sokkal szerencsésebb a „sorkizárt” a balra igazításnál. Nyilvánvalóan viszont a könyv külső megjelenése és borítása, *Halter András* rajzai pedig jól szemléltetik a cselekmény egyes csomó-

pontjait. Igen szerencsétlen viszont a hátsó borító jószándékú, de teljesen félreérthető megfogalmazása: „...a hőstesség, önfeláldozás nem fűji [...] hovatartozás kérdése”. (Az emberiség ugyanis egy fűjből áll; annak pedig, hogy egyik hőse zsidó vallású, nincs különösebb jelentősége, hiszen egyetlen lényeges jellemvonásában sem különbözik társaitól.)

Mindezen megjegyzések ellenére egyáltalán nem reménytelen próbálkozás Kovács Csaba regénye, bár véleményem szerint egy újabb kiadás esetén megérne egy alaposabb átdolgozást. Nem kellene megijedni attól sem, hogy ebben az esetben a terjedelem megnövekedne, mert a hiányzó részletek kidolgozásával a könyv sokkal érdekesebb válna. Másrészt viszont nem biztos, hogy a szerző minden – a témával össze nem függő – helytörténeti ismeretét beic kell szőnie a regénybe, mert egyszerűen ezek újabb hibahelyetteségeket rejtenek (pl. *Martinovics Ignác*-ot a mai történetírás aligha tekinti olyan figurának, akinek bajai időszakára nagyon bízunk meg kellene lennünk), másrészt a történet megértéséhez sincs rájuk szükség.

Ha a karakterbrázolás és a cselekményvezetés területén sikerült előrelépnie, akkor ez a könyv egy alkotó pályafutás első lépése is lehet. Az alapanyag már most is megvan hozzá, de a tökéletes formálás és „finom csiszolás” egyelőre várat magára.

(Kovács Csaba: *Egy kíváncsi nagy napjai*. Book Kovács Kft., 2013. 182 oldal)

Major János

A Bajai Hangolgtár friss száml városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolható meg

**Ady Endre Városi Könyvtár és
Művelődési Központ,**

Művelődési Központ,
Művelődési Központ utca 9
BERMIN ABC, Vörösmarty tér 1
CBA Bevásárló ABC, Főutca 1.
CBA DeltaMarket, Széchenyi utca 44.
Cserebe Optika/Értéktár, János utca 78.
Lira Könyvesbolt,

— Déli Főutca-szélesség 6

Nacsa ABC, Szent László utca 20.
Nagy István Képtár, Arany János utca 1
Sirály ABC, Sirály utca 4.
Tourinform Iroda, Baja Marketing Kft.
Szentföldes utca 11.

A „kétasszony-tojás” becsülete a paraszti hagyományban

■ A háziorvos – meglehetősen, a falu hosszú évtizedeken keresztül tevékenykedő különösen – rendelési vagy akár beteglőgátásai alkalmával nem ritkán olyan furcsa, érdekes, mosolyra fakasztó vagy éppen szegélytől megrendítő információknak jut birtokába, amelyek nem szakmaiak ugyan, mégis tollhegyre kívánkoznak, másokkal is megosztásra érdemesek. E sorok írójá, aki orvosi pályája 46. évében jár, orvos-páciens találkozásainak száma pedig talán a 600 ezret is meghaladta, az évtizedek során megszámlálhatatlan olyan „extra” értesülésnek vált részesévé, amelyekből jó eséllyel akár novella, akár családregény, akár filmforgatókönyv születhetne volna.

Ezek sokaságát persze megtizedelte az emlékezet időrojtása. E folyamat során olyan értékek mennek veszendőbe, amelyeket, ha akár lektortáznak vagy lefénnyépeznek, akár filmváznak, festményen vagy friss formában megörökítenék, fennmaradnak az utókor számára.

Magam a „kétasszony-tojás” fogalmával csak a napokban találkoztam, és gyanítható, hogy a Bajai Hangolgtár olvasóink túlnyomó többsége számára is ismeretlen.

2015. augusztus 27-én a délutáni rendelést, a déli harangszót megelőző órában

beteglőgátásra mentem a *Kubina* házaspárhoz. A házasságának hovatovább 70. évfordulójához közelítő házaspár asszonytagja, Mariska néni éppen ebédkészítéssel foglalatkodott. A férjét, a 92. életévében járó, a paraszti munkáról lemondani napjaiakig nem tudó János bácsit meglepetésemre „kiöltözve” láttam viszont; arra készült, hogy háromkerékű, akkumulátorhajtású robusztján kipurólján az 55-ös út mentén fjonnan kiépült kerékpárutat, hogy Tataházához közeli földparcelláján szemeltessehen. Miután az alkalommal a házi vizit inkább csak hosszabb beszélgetéssé egyszerűsödött, a szó valahogyan az állatállomány, közte a portá gazdasági udvarában kapirgáló tyúkokra terelődött. Azokra az aprótyúkokra, amelyek az idő tájt – Mariska néni szavaival – „kétasszony-tojás” tojnak.

Értelemeséget látva fejtekte ki a következőket: a paraszti szájhagyomány szerint a Nagyboldogasszony (augusztus 15.) és Kisboldogasszony (szeptember 8.) napja között jött tyúktojás neve: *kétasszony-tojás*. Különlegességét évszázados tapasztalatok alapján az aca, hogy ha a katolikusok két nagy ünnepe közti időszakban jött tyúktojást hívós, szellős kamrában tároljuk,

és betente megfagytatjuk, karácsonyig is megtartja minőségét. (Ilyenkor ugyanígy felhasználható, mint a friss; a pácson pedig ára addigra szinte a háromszorosa annak, mint amennyit augusztus második felében vagy szeptember első hetében lehetett kapni érte.) Ugyancsak évszázados megfigyelés, hogy erre az időszakra a tyúkok tojáshozama a korábbi hónapokéhoz képest erősen lecsökken, és az is, hogy ha a „második kotlás” alkalmával ilyen tojás kerül a tyúk alá, az abból kikelő csibe sokkal gyorsabban fejlődik, mint a tavaszi keltésű, hamarabb éri el a „rántani való” fejlettséget; a keltetés megfelelő időztelével az ilyen tojásokból kikelt csibéből kerülhetett a karácsonyi ünnepek idején rántott csirke a régi korok embereinek asztalára.

Mármint hogy napjaink boltnak kapható, jobbára hűtőszekrényekben tárolt tojásaink általában, kiváltképp pedig a tyúk által tojt tojástól szeszre megkülönböztethetetlen, távol-keleti vegykonyháiban gyártott művi tojásra vonatkozóan is érvényesek e a Mariska néni által emlemdottak, általam pedig itt leírtak, ilyen találgatásba inkább ne bonyolódjunk...

Dr. Péter Árpád

Emberk, esetek, történetek 4. rész: Házat építettünk

■ Minden embernek nagy vágya, hogy saját otthona legyen: biztos tető a feje felett, szabadon indul reggel a munkába, tér vissza az otthonába, ha teljesítette a feladatait. Ott élhet a család kicsit elbújva a kíváncsi tekintetek elől. A családtagok ott beszélgetik meg gondjaikat, ott szőhetnek terveket a jövőre vonatkozóan. Nevelik gyermeküket vagy gyermekeiket. Gondozzák őket, metszik a vadhajátásokat, miként azt a kisebb-nagyobb kertjeikben is teszi a virágokkal és gyümölcsfákkal, ha nem de csak gyönyörködhesse nek, hanem termést is hozzanak.

Mi is így gondolkodtunk, s 10 évnyi házasság után családi ház építésére fogtunk. Ez így, leírva nagyon egyszerűnek látszik. A valóságban nagyon sok ismert és nem várt nehézséggel kellett leküzdenünk. Külső segítség nélkül nem is ment volna.

1956 után az előzőleg államosított belterületi kerteket, szántóföldeket visszaadták tulajdonosainknak. Azok aztán rögtön kímélték, telkeket alakítottak ki, majd értékesítették őket. Mi is így jutottunk építési telekhez a kőház és a Livoda közötti elhanyagolt területen. Nagy gaz, itt-ott egy-egy árva szőlőfőce sányfódott a homokoson.

Feri bácsi, akit gyerekkorom óta ismertem, vállalta a ház felépítését. Nyugdíjazása előtt építészeti volt az egyik építőipari vállalatnál. Nyugdíjas munkatársából, akik jó szakmunkások voltak, brigádot szervezett maga köré. Májusban kezdték meg az építkezést. Abban az évben négy házat építettek fel úgy, hogy az elsőnek a pincéjét és alsóját lerakták, utána mentek a másodikhoz, a harmadikhoz, majd a negyedikhez. Ugyanígy húzták fel a falakat, csinálták meg a vakolatot és a többi munkálatokat. A villany- és vízvezeték-szerelőknak, az ácsoknak és bódógosoknak így tudtuk biztosítani az akadálytalan munkavégzés lehetőségét. Feri bácsi rendszeresen ellenőrizte az emberei által elvégzett munkákat. Előre szólt, ha valamelyik építőanyag fogytán volt. Megnézte azt is, hol lehet beszerezni. Abban az időben az ország nem bővelkedett építőanyagokban. Fenyőtárat alig lehetett kapni, ajtókból pedig kétféle típust árultak. A szükséges betongerendákat négy különböző településen vásároltunk meg.

Az építkezés ideje alatt még a városunkról 25 km-re lévő tanya iskolában laktunk és tanítottunk. Gyakran a hajnali órákban jöttem be megnézni a munkálatokat, s hogy megbeszéljem Feri bácsival az esetleges teendőket. Egy alkalommal meglepődve láttam, hogy a meszregödör mellett egy kocsi áll, és egy

ember buzgón lapátolja rá az oltott meszet. Megkérdeztem tőle, hová viszi, ki küldte ide. Elmondta, hogy a kőművesek küldték, mert ezáltal megállt volna a másik épület készítése. Elmentem a másik házhoz. A mesterek megerősítették a favaros állítást. Készültek: legyek egészen nyugodt, mert vissza fogják adni. Ezt már nem tudtam ellenőrizni, de tény, hogy október végére a házunk és a másik három építvány is készen lett. Mi csak két év múlva költöztünk be otthonunkba, mert átélvezés révén akkor kaptunk állást Baján.

Emlékezetes történet volt a tetőcserép megvásárlása is. Szalagcserepet akartam venni, mert akkortájt az volt a legolcsóbb. A TÖZÉP-nél volt – de én nem kaptam. Helyette a kiskindai cserepet kellett megvennem. Akkor az bosszantó volt, de utólag azt mondom: soha rosszabb vásárláson ne legyen. A kiskindai még legalább 50 évig állja az időjárás viszontagságait, a másikat már rég le kellett volna cserélni.

Allami kölcsön nélkül nem tudtuk volna építkezni. 60 ezer forint kölcsönt vetünk fel, amelyet 15 év alatt havi részletekben kellett törleszteni. Emlékezetem szerint a kamatláb évi 2% volt. Mi 8 év alatt visszafizettük a kölcsönt. Jobban jártunk volna, ha a részletek felüli pénzünkön botokönyvet váltunk. Annak a kamata ugyanis magasabb volt a kölcsönénél.

Én a kölcsönre úgy tekintettem – bár nélküle semmi sem mentünk volna –, mint egy hajósra, aki ott áll a hátnak mögött, és minden fizetés után megmondja, hogy mire költhető és mire nem. Ettől az érzéstől

mihamarabb meg akartam szabadulni. Rossz spekuláns lett volna belőlem.

Állt a ház, de két évig nem volt lakója. Amikor volt időnk, megcsináltuk a kerítést, megterveztek a kertet, amely nagy volt. Voltak benne vetemények, virágok, gyümölcsfák és 20 különféle fajta szőlő. No, ez később számos problémát okozott a metszésnél és a permetszésnél. Ugyanígy jelentkeztek ezek a gondok a sokféle gyümölcsfánál is. Nem beszéltek, de sra megantítottak, hogy alici sokat marokol, illetve fóg.

A ház állt, a kert pedig meghálálta a sok-sok befektetett munkát. Boldogok voltunk, és büszkéik lehetünk magunkra, de mindíg újabb és újabb igények jelentkeztek. Sem reads járda, sem kocsiút nem volt. Nyaranta port, őszel és tavasszal sarat tapostunk. Híányzott a városi vízvezetés, a gáz, a telefon, a szennyvíz elvezetése.

Ezek a problémák azután a lakosság összefogásával és a város anyagi támogatásával megvalósultak, csak nem abban a sorrendben, amelyben kellett volna. Az új járdát a víz és a gáz bevezetése miatt törtek fel. A teljesen új, pormentes és szép kocsiutat teljes hosszában felbontották a középén, hogy fektethessék a szennyvízelvezető csöveket. Utána megint megint helyre kellett hozni. Mennyi munka és mennyi pénz...!

Az igyekezet, a szorgalom, a kitartás és az összefogás meghozta gyümölcseit: szép házak épültek, szép utcák létesültek, virágok, fák díszítettek az egykor elhanyagolt terület helyén.

Kovács T. Sándor

Védendő védtelenek: a dámszarvas

■ A cserjék és fák egye színesebb világa levelei mellett az ősi erdők hangulatának egyik fő meghatározója a gímszarvas augusztus végén kezdődő és október elejéig tartó, bűgösen vagy figyelmesek mondott párizsi időszak, illetve utána, a szeptember mostani folytatásában sorra kerülő dámszarvas vagy dámvad (*Cervus dama*) barcoágának nevezett nézsa. A szarvasfélék (*Cervidae*) családjának utóbbi képviselője napjainkban Európa szinte minden országában megtalálható, és azonban nem volt mindig így. Eredetileg a Nyugat-Palearktikus faj, ezen belül egykori fő elterjedési területét a Balkán-félsziget és Kis-Ázsia jelentette. Melegebb periódusokban sok helyütt, így Közép-Európában is megjelent, míg a hideg időszakokat a Mediterráneum enyhe klímájánál részein vételezte át. Állományai a vadászattól mátt már az ókorban csökkenésnek indultak, ezért még a rómaiak kezétek meg telepítését birodalmuk számos részére. A középkorban lett a főni parkok értékes látványója és a vadászokért kívánatos vadászszakmánya a faj, amelyet mostanára bolygók számos kontinens-országban meghonosítottak. Egyes vidékeken túlsó vadászata, más helyeken az ott folyó háborús események okán vált ritkábbá. Mégis, a Föld sok részén élő példányainak köszönhetően a dámszarvas helyzete szélességében nem veszélyeztetett. Magyarországon korábban legjelentősebb populációját Gyulaj, Tarnási és Pusztavacs környékén éltek. Az 1970-es években a gyulaji állományból országunk számos részére vittek dánvadakat: a Nyitási Erdőszert Gúthi Erdőterületébe, Gyula és Gyulavári térségbe, a Daniántól számos pontjára, Szeged vidékére stb. Az állat vadászati értékelés szerinti legjobb minőségű hazai trófeái, az agancsok Gyulaj és Gúthi környékéről származnak.

Dámszarvas bika

A dámszarvas bikának vagy agancsformája alapján lapátosnak nevezett hímjeinek tesztoszteronja 120-150, magasságuk 70-90, ugyanakkor hasonló sorrendben a tehénnek nevezett nő-

tényeknél 100-135 és 65-80 centiméter (szaporulatukat a nemről függően bikabojának vagy tehennek nevezik). A kifejlett testméreteket a bikák 5-4, a tehének 2 éves korukra érik el. Ivarretét 1,5 éves korukra váltak: a legtöbb nő ilyenkor már vemhesül is, a bikák ekkor még gyengébb testi adottságúak okán csak ritkán képesek párizsi lehetőséghez jutni.

Dámszarvas tehen

A dámvad fedszérei nyáron világos rozsdabarna színű, fehér foltokkal tarkított megjelenést adnak az állatnak, amelynek hasa és lábai egyzsinó világosak. Télen a szőrzet sötétebbre vált és a foltok sokat halványodnak, szinte teljesen eltűnnek. Az újabb szőrváltás tavasszal történik. A leírás színezeten kívül a faj híz része fekete-sötétszürke, valamint igen ritkán fehér színűvélt. Az állat leggyakrabban mondott farka a többi szarvasféléhez képest hosszabb (mintegy 30 centiméteres), színe felül fekete, alul fehér. A dambikák jellegzetessége az agancs, amely már a bimbóbojún is kifejlődik: mérete 10-20 centiméter, a vadászok csapnak vagy nyársnak nevezik. A másodok agancs ehhez képest nagyobb és formásabb (többégy, villás és kezd kialakulni a lapátforma). A szarvnyelv a következő, harmadik agancsot kialsanak nevezi. Az állat életének 5. évében jelenik meg az igazi, lapátosnak mondott trófea, amely az idősebbé válással tovább erősödik. Az agancs alakját-formáját tekintve igencsak változatos, a trófeabírlat szempontjából fontos jellemző az élhelyi adottságok, a táplálék minősége és mennyisége stb. alapján alakulnak ki.

A bikák a párizsra kiválasztott erdei tisztáson bűgöteknél kaparnak, amelyet testnedvéikkel megjelölnek és riválissákkal szemben védelmeznek. A kialakított helyek közül a terület közepén lévő a legértékesebbek, tehát azok elhelyezkedése mutatja a hím példányok közötti rangsorrendet. Ebben az időszakban a bikák szinte nem esznek, alig isznak és egész nap halkan hanggal, barcoaggal hívják fel magukra a tehének figyelmét. Utóbbiak a párizst követően mintegy 225-230 napi vemhesség után hozzák világra jellemzően egy,

esetenként két utódjukat. A bojak növekedése gyors, ami a közelébe túl miatt is fontos. A dámvad ivar szerint elkülönült csoportokban él. A vezértelenek követő nőivarú csapat csoport és idősebb életkorú egyedekből áll. Külföldi csoportokban mozognak az eltérő korú bikák, a korosabb példányok többnyire egyedül járnak.

A dámvad élőhely szempontjából az erdőkkel tagolt mezőgazdasági művelésű területeket kedveli, itt megtalálja a fő táplálékát biztosító füféléket, valamint a megfelelő bővő- és pihenőhelyet, míg a zárt erdők között a tölgyesekben érzi jól magát. Állományának szabályozása azért is fontos, mert a használatnyekben jelentős károkat okozhat. A dámszarvas vadászok jelentései alapján összességben magyarországi állomány nagyságát vizsgálva elmondható, hogy az 1993-as 19 000 példány 2014 tavaszra 35 000-re nőtt, miközben a folyamatos vadászat mellett például a 2013/2014. vadászati évben közel 13 000 került tétlérre (Csányi, S., Tóth, K., Kovács, I. és Schally, G. (szerk.) 2014. Vadgazdálkodási Adattár - 2013/2014. vadászati év. Országos Vadgazdálkodási Adattár, Gödöllő, 4. oldal). Ilyen növekedés mellett mindenképpen ügyelni kell a vadgazdálkodási szempontból indokolt, az élőhelyek eltaró képességét figyelembe vevő vadászati kezelésre, amelyet a jövőbeni törekvéseknél ajánlott figyelembe venni.

Nebojzski László

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojzski László
Olvaszervező: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Hém Anikó, Kothencz Koleszán, Kovács Zita,
dr. Laki Ferenc, Sári István, Sipos Leónd,
Zalavári László

Lapalapotó:
Újvírosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlaszámó bojka:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiógja
Számlaszám: 11732035 20030119

Postacím: 6900 Baja, Teles Éds u. 12.
E-mail: bajihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-400

Nyomdai munkák:
Ársolat Nyomda Kft.
Baja, Artila u. 15. Tel.: 79/428-944

A szerkesztőség a bekielölt kéziratok rövidítéseiért és stilisztikai javításáért jogot fenntartja!